

Sisekaitseakadeemia

Päästekolledž

Björn Rannamägi

RS150

KALURITE TEADLIKKUS VEEOHUTUSEST

Lõputöö

Juhendaja:

Kadi Luht, MA

Kaasjuhendaja:

Piret Seire, MA

Tallinn 2018

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Kolledž/instituut Päästekolledž	Kaitsmise Juuni 2018
Töö pealkiri eesti keeles: „Kalurite teadlikkus veeohutusest“	
Töö pealkiri võõrkeeles: „Fishermen awareness of water safety“	
Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal „Kalurite teadlikkus veeohutusest.“ Lõputöö koosneb 52 leheküljest, 2 peatükist ja 1 lisast. Lõputöös on 10 tabelit ja 15 joonist. Lõputöös on kasutatud 38 allikat, millele on lõputöös ka viidatud. Lõputöö on eesti keeles ja sisaldab inglise keelset resümeeid. Lõputöö eesmärgiks oli kaardistada kalurite veeohutusosalane teadlikkus ja saadud tulemuste põhjal saab kavandada ennetusmeetmeid isikute teadlikkuse tõstmiseks. Eesmärgi täitmiseks viis töö autor kalameeste seas läbi uuringu, mille tulemustest ilmnes, et kalurite veeohutuse alane teadlikkus on keskmine. Teatakse, kust on huvi korral leitav ohutusosalane teave, kantakse päästevesti, kuid mitte alati. Veeohutusosalastest ennetuskampaaniatest teati kõige enam kampaaniat „Ära lase purjus sõpra vette!“ Enim tunti puudust veeohutusalasest koolitusest, mis sisaldaks praktilisi koolitusi koos professionaalidega, samuti inimeste päästmist nii suvel kui ka talvel ja elustamisvõtetest.	
Võtmesõnad: uppumine, veeõnnetused, veeohutus, ennetustöö, kampaaniad	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>drowning, water-related accidents, water safety, prevention, campaigns</i>	
Säilitamise koht: SKA raamatukogu	
Töö autor: Björn Rannamägi	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjallikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri:	Kommentaar (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Kadi Luht	Allkiri:
Kaasjuhendaja: Piret Seire	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor/instituudi juhataja:	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. VEEOHUTUSE KÄSITLEMISE TEOREETILISED ALUSED.....	6
1.1. Veeõnnetuse peamised põhjused ja kalurite teadlikkus	6
1.2. Veeohutusega seotud ennetustegevus ja kalurite teadlikkuse suurendamine	15
2. EMPIIRILISE UURINGU TULEMUSED JA ANALÜÜS	21
2.1. Uuringu läbiviimine, meetodika ja valimi kirjeldus.....	21
2.2. Uurimistulemuste analüüs ja hinnang.....	23
2.2.1. Kalastamisviisid ja kalal käimine	25
2.2.2. Päästevesti kandmine	28
2.2.3. Ennetuskampaaniad ja veeohutusalane teave	32
2.3. Arutelu, järeldused ettepanekud	37
KOKKUVÕTE.....	40
SUMMARY	41
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU.....	42
Lisa 1 Ankeet	47

SISSEJUHATUS

Kaluritega juhtunud traagiliste tagajärgedega veeõnnetuste puhul on sageli uppumise peamine põhjus päästevesti mittekandmine. Selleks, et vähendada kaluritega juhtunud õnnetuste arvu ja ennetada õnnetusi, korraldatakse erinevaid teavituskampaaniaid. Paraku ilmneb Kantar Emor (2017) poolt läbi viidud uuringust „*Veeohutustase teadlikkuse indeksuuring*,” et inimeste teadlikkus veeohutuse valdkonnas ei ole kasvanud, vaid on püsinud alates 2015. aastast samal tasemel. (Kantar Emor, 2017, lk 6)

Veeõnnetusi põhjustab ka erinevate ohutegurite alahindamine, näiteks paadiga veele minnes pööratakse vähe tähelepanu ilmastele või talvel jääle minnes ei arvestata ilmastiku- ja jääoludega. Mereäärsetes valdades on kalastamine peamine sissetulekuallikas ning seega on väga oluline tõsta kalurite teadlikkust veeohutusest.

Mõisted kalur ja kalamees – **kalur** on kalapüügiga elukutseliselt tegelev isik, kalamees. **Kalamees** on (elukutseline) kalastaja, kalur, asjaarmastaja kalapüüdja. (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2018)

Lõputöö teema on **aktuaalne**, kuna Eestis sureb uppumise tagajärjel liialt palju inimesi. Statistika põhjal on viimase nelja aasta: 2014–2017 jooksul uppunud Eestis 195 inimest, kellest 40 uppus kalastamise käigus (Uku, 2015, 2016; Oidersalu 2017, 2018).

Lõputöö teema **uudsus** seisneb selles, kuna kalurite seas toimunud veeohutusega seotud uuringuid ei ole töö autorile teadaolevalt Eestis eelnevalt läbiviidud ja seega on oluline tõsta kalameeste teadmisi veeohutusest, et ära hoida teadmatusel juhtuvaid veeõnnetusi.

Sellest tulenevalt saame sõnastada lõputöö **uurimisprobleemi**: Milline on kalurite teadlikkus veeohutusest ning kas eelnevad teavituskampaaniad on oma eesmärgi täitnud, st kalamehi „kõnetanud“?

Töö **eesmärk** on kaardistada kalameeste veeohutusala teadlikkus. Lõputöö raames läbiviidav uuring peab andma ülevaate kalurite teadlikkusest antud valdkonnas ning esinevatest probleemidest. Saadud tulemustest lähtuvalt saab kavandada ennetusmeetmeid isikute teadlikkuse suurendamiseks.

Uurimisküsimused, millele vastust otsitakse on:

- Milline on kalurite teadlikkus veeohutusest?
- Milliste teabekanalite kaudu oleks kõige efektiivsem ennetustööd teostada?

Töö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised **uurimisülesanded**:

- anda ülevaade veeõnnetuste peamistest põhjustest ja praegusest ennetustegevusest;
- viia läbi sihtrühma küsitlus, et kaardistada kalameeste teadlikkust ja esinevaid probleeme antud valdkonnas;
- teha uuringu tulemuste põhjal järeldusi ja ettepanekuid.

Käesolev lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses osas keskendutakse teoreetilistele alustele, antakse ülevaade veeõnnetuste peamistest põhjustest ja kalurite teadlikkusest. Teises alapeatükis kirjeldatakse veeohutusega seotud senist ennetustegevust. Teoreetiline tagapõhi tugineb peamiselt erinevatele teadusartiklitele, milles kirjeldatakse kaluritega toimunud õnnetuste peamisi põhjuseid ning maailmas läbiviidud kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid ning kombineeritud uuringuid antud valdkonnas – tulemusi, järeldusi ja soovitusi. Erialaseid teadusartikleid ja läbiviidud uuringuid on ka maailmapraktikas vähe.

Töö teine ehk empiiriline osa koosneb kolmest alapeatükist. Esimeses osa tutvustatakse uurimuse läbiviimist, meetodikat ja valimit. Uurimuse valimiks on kutselised kalurid ja harrastuskalamehed. Teises alapeatükis keskendutakse uurimusega saadud vastustele ja vastuste analüüsimisele. Kolmandas alapeatükis tehakse kokkuvõtted saadud tulemustest ning tehakse tulemuste põhjal järeldusi. Küsitluse läbiviimiseks koostas autor küsimustiku, mis koosnes 24 küsimusest, millest 6 esimest käsitles respondentide sotsiaaldemograafilisi andmeid ja 18 küsimust oli koostatud veeohutuselise teadlikkuse kohta. Käesolevas lõputöös kasutatakse kvantitatiivset uurimismeetodit. Saadud tulemused eksporditakse MS Excelisse, kus andmeid puhastatakse ja viiakse läbi analüüs. Lisaks antakse töö autori poolt soovitusi veeõnnetuste ennetamiseks ja vähendamiseks.

1. VEEOHUTUSE KÄSITLEMISE TEOREETILISED ALUSED

1.1. Veeõnnetuse peamised põhjused ja kalurite teadlikkus

Käesolevas alapeatükis defineeritakse veeõnnetuse ja veeõnnetuses uppunu mõiste ja teoreetiliste materjalide põhjal antakse ülevaade kaluritega juhtunud õnnetuste põhjustest, samuti tutvustatakse kalurite tööriietust ja ohutusvarustust.

Veeõnnetus on õnnetus veekogul ehk sündmus, kus inimese ja/või ujuvvahendiga on juhtunud õnnetus siseveekogul, piiriveekogul, rannikumerel või mittelooduslikus veekeskkonnas (basseinis, vannis) ja mille tagajärjel on tekkinud kahju inimese elule, tervisele ja/või varale (Ivanov, *et. al.*, 2017, lk 73).

Veeõnnetuses uppunu on inimene, kes õnnetuse tõttu veekeskkonnas uppus, suri saadud kehavigastuse või tervisekahjustuse (sh alajahtumine) tõttu sündmuskohal või suri toimunud veeõnnetusega otseselt seotud kehavigastuse või tervisekahjustuse tõttu 30 päeva jooksul peale sündmust. Veeõnnetuse tagajärjel uppunuks loetakse ka inimene, kelle vette kukkumise või hüppamise järel saadud kehavigastusele või tervisekahjustusele järgnes surm, kes uppus sündmusel, mis leidis aset väljaspool looduslikke veekogusid, näiteks basseinides, vannides jm ning kes uppus veeõnnetuses, mis oli teadlikult aset leidnud riskikäitumise tagajärg. (Ivanov, *et. al.*, 2017, lk 73-74)

Rahvusvaheline Elupääste Föderatsioon (*The International Life Saving Federation*) defineerib uppumist, kui vee alla vajumise või sukeldumisega seotud kahjustuste tekkimise protsessi. Sama definitsiooni kasutab ka Maailma Terviseorganisatsioon (*World Health Organization*). (*World Diving Report*, 2007, p 7)

Alljärgnev tabel 1 annab ülevaate Eestis 100 000 elaniku kohta uppunute arvust. Võrreldes 2014. aastaga on uppunute hulk vähenenud, samas kui 2016. aastal oli jälle väikene tõus.

Tabel 1. Uppunute arv (Uku, 2014, 2015, Oidersalu, 2016, 2017, autori koostatud)

	Uppunuid/100 000
2014	5,1
2015	2,6
2016	3,5
2017	3,19

Tulemuste põhjal saab järeldada, et olukord on paranenud, aga veel on vaja väga palju teha, et uppunute arv väheneks.

2014. aastal uppus Eestis 68 inimest, kellest 46 uppus siseveekogudes, 21 meres ja 1 vannis. Uppunutest 45 (88%) olid mehed. Kõige rohkem – 31 inimest, uppus juunist augustini. Kalureid uppus 16, kusjuures 14 nendest uppus kevadel ja sügisel. Kalastamise käigus 10 uppumist oli seotud paadiõnnetustega ning nendest, vaid üks uppunu (laps) kasutas päästevarustust. 8 uppunud kalurit oli tarvitanud alkoholi. (Uku, 2015, lk 2–3, 9, 14)

2015. aastal uppus Eestis 39 inimest, kellest 19 uppus siseveekogudes ja 15 meres, 1 uppus veekeskuse basseinis ja 4 inimest uppus vannis. Juunist kuni augustini uppus 13 inimest, uppunutest 28 (82%) olid mehed. Kalastamise käigus uppus 7 inimest (2 külmemal aastaajal ja 5 soojal), kuid mitte ükski nendest ei kandnud turvavarustust. Positiivne on, et keegi uppunud kalameestest ei olnud tarvitanud alkoholi. (Uku, 2016, lk 3–4, 14–15)

2016. aastal uppus Eestis 46 inimest, kellest 34 siseveekogudes ja 8 meres ning 4 isikut uppus vannis. Uppunutest 31 (70%) olid mehed ja uppunute keskmine vanus oli 56 eluaastat. Suveperioodil (juuni–juuli–august) uppus kalastamisega seotud tegevuse käigus 2 inimest. Kevadperioodil (märts–aprill–mai) uppus 3 inimest kalastamise käigus. Talveperioodil (detsember–jaanuar–veebruar) uppus 4 kalurit. Uppunutest oli 31 (70%) mehed ja 15 naised (30%). Kaks kalurit uppus kaldalt kalastades ja ülejäänud 7 kalurit siseveekogudes kala püüdes, alkoholi oli tarvitanud iga kolmas (33%) ja päästevesti kandis ainult üks isik, kõige noorem. (Oidersalu, 2017, lk 6, 9,13,14)

2017. aastal uppus Eestis 42 inimest – 30 siseveekogudes, 8 meres ja 1 uppus vanni, 1 veega täidetud mahutisse ning 1 tünni. Uppunutest 35 (83%) olid mehed ning uppunute keskmine vanus oli 52 eluaastat. Suveperioodil (juuni–juuli–august) uppus kalastades 1 inimene, kevadperioodil (märts–aprill–mai) uppus 2 kalurit, talveperioodil (detsember–jaanuar–veebruar) uppus 2 inimest ja sügisperioodil (september–oktoober–november) uppus kalastamise käigus 3 inimest. Uppunud kaluritest 3 olid tarvitanud alkoholi ja mitte ükski nendest ei kandnud päästevesti. (Oidersalu, 2018, lk 4, 6, 9, 13, 16)

Päästeameti strateegia näeb ette, et aastaks 2025 on veeõnnetustes uppunud isikuid kuni 20 inimest aastas (Päästeameti strateegia..., 2016, lk 14).

Alljärgnevas tabelis 2 on andmed maailmas veeõnnetustes uppunud isikuid 100 000 elaniku kohta, kus kõige rohkem uppunud on Brasiilias, Soomes ja Tšehhis ning kõige väiksemate hukkunute arvuga riigid on Ühendkuningriigid, Malaisia ja Iraan (*World Diving Report*, 2007, p 12).

Tabel 2. Maailmas uppunud 100 000 elaniku kohta (*World Diving Report*, 2007, p 12)

	Aasta	Uppumissurmad 100 000 elaniku kohta	Mehed %	Naised %
Brasiilia	2000	3,5	-	-
Soome	2003	3,4	85	15
Uus-Meremaa	2001	3,3	74	26
Tšehhi	2001	2,4	69	31
Bulgaaria	2001	2,1	-	-
Austraalia	2001	1,5	77	21
Kanada	2001	1,5	84	16
Rootsi	2000	1,5	87	13
Iirimaa	2002	1,3	76	24
USA	2000	1,3	69	17
Singapur	2000	0,9	-	-
Saksamaa	2003	0,8	78	22
St Lucia	2001	0,7	100	0
Ühendkuningriik	2001	0,6	86	14
Malaisia	2000	0,5	-	-
Iraan	2005	0,4	-	-

Paljud riigid (Kanada, USA, Ühendkuningriik, Uus-Meremaa, Iirimaa, Singapur, Rootsi, Malaisia ja Tšehhi Vabariik) koostavad raporteid iga 5 aasta järel. Eraldi oli aruandes välja toodud, et Kanadas ja USA-s upuvad paljud, kuna ei kanna paadisõidul päästevesti (üle 80%) ja on tarvitanud alkoholi (üle 40%). (*World Diving Report*, 2007, p 13)

Rahvusvahelise Elupääste Föderatsiooni (*The International Life Saving Federation*) uuringu tulemustest selgus, et peamised põhjused, mis võivad uppumisohtu põhjustada on (*World Diving Report*, 2007, p 17):

- vanus (alla viie aasta ja 18 – 49 eluaastat);
- sugu (mees);
- õnnetuskoht (järved, ookeanid, jõed, ojad);
- kliima (madal veetemperatuur);
- ohutusvarustus (ei kanna päästevesti);
- alkoholi tarvitamine (isikud, kes sõidavad paadiga või ujuvad);
- vanemate järelevalve (selle puudumine, eriti väikeste laste puhul).

Lõputöö autor keskendub kaluritega toimunud veeõnnetustele ja kalastamisega seotud õnnetusjuhtumitele.

Kalurite töö on väga raske, kuna tuleb olla pikki tunde merel, töötada kitsastes ja märgades tingimustes. Tööd tehakse igasuguse ilmaga olenemata nädalapäevadest või riigipühadest. Samuti on kutseliste kalameeste töö üks ohtlikumatest ning nõuab head füüsilist vastupidavust ja ka psüühilist tugevust. (Jelevska, *et al.*, 2012, pp 41, 46)

Ameerika Ühendriikides aastatel 2000 – 2009 läbiviidud uuringu tulemustest selgus, et 504 kalurit suri paadi ümbermineku (51%) ja üle parda kukkumise (30%) tagajärjel. Lisaks oli hukkumise põhjusteks vigastused (10%). Hukkunute keskmine vanus oli 50 eluaastat (23 – 73 aastat). (Devin, Woodward & Lincoln, 2013, pp 157–158)

Ühendkuningriigis aastatel 1996 – 2005 juhtus kutseliste kaluritega 160 õnnetust, millest 86 (54%) juhtus laeva uppumise, kokkupõrke või randumise tagajärjel. Harrastuskaluritega juhtus 74 (46%) õnnetustest. Enamasti oli uppumisi 137 (86%), vigastusi 17 ja 6 korral oli surma põhjuseks vingumürgitus. Hukkunute keskmine vanus oli 36,4 eluaastat. (Roberts, 2010, p 45)

Veeõnnetused võivad toimuda erinevate tegevuste käigus, näiteks veesõidukiga sõitmine, kus võib juhtuda paadi ümberminek, tuulte ja lainetega mitteamvestamine, ilma päästevesti ja päästevahenditeta sõitmine jms. Ohtlikuks saab ka nõrgale jääle minek, jäälahvanduste vahel liikumine, jää sulamise ajal veekogule jäämine. Lisaks kogemata vette kukkumised. (Tule-, vee-, liiklusohutusalaane ..., 2012, lk 34)

Alljärgnev tabel 3 annab ülevaate viimase kolme aasta (2015–2017) kalastamise käigus uppunud kalurite arvust. Hukkunute arv on püsinud suhteliselt stabiilsena: 2015. aastal 7 uppunut, 2016. aastal 9 uppunut ja 2017. aastal 8 uppunut. Kahjuks oli aastal 2014 uppunute arv pea kaks korda suurem ehk 16 isikut. Tuleb märkida, et aastatel 2014 ja 2016 kandis hukkunutest päästevesti 1 inimene, teistel aastatel päästevesti ei kantud.

Tabel 3. Kalastajate uppumissurmad (Uku 2014, 2015, Oidersalu, 2016, 2017, autori koostatud)

	2014	2015	2016	2017
Kaldalt kalastamine	3	2	2	2
Paadist kalastamine	12	4	1	4
Jääl kalastamine	1	1	6	2
Kokku	16	7	9	8

Kalapüügiseaduse (KPS) § 5 p 1 alusel võib kala püüda kalapüügiõiguse alusel. Sama seaduse p 2 alusel eristatakse õngepüügiõigust, harrastuskalapüügiõigust, kutselise kalapüügiõigust ja eripüügiõigust. Sama seaduse § 22 kirjeldab harrastuskalapüügiõigust, kus igauks tohib kalastuskaardi alusel või harrastuspüügiõiguse eest tasumisel püüda harrastuskalapüügivahenditega kala avalikul ja avalikult kasutataval veekogul, järgides seadusest tulenevaid piiranguid. Lisaks sätestab § 30, et kutselise kalapüügi vahendiga tohib kalapüügiloa alusel siseveekogudel, piiriveekogudel, merel, Eesti Vabariigi majandusvööndis või väljaspool Eesti Vabariigi jurisdiktsiooni oleval veealal kala püüda äriregistris ettevõtjana registreeritud isik. (Kalapüügiseadus, 2015).

Eestis oli kutsekoja andmetel Rannakalur II kutseeksami sooritanud 3413 inimest ja rannakalur tase 4 kutsetunnistuse saanud 558 isikut (Kutsekoda, 2018). Rannakalur, tase 4 ja rannakalur II kutsetunnistused on võrdsustatud. Maaeluministeeriumi kalanduse infosüsteemi andmete põhjal oli 2013. aastal erinevatele kalapüügilubadele kantud 1865 kutselist kalurit. Eestis väheneb kutseliste kalurite arv, 2016. aastal oli kutselisi kalureid umbes 2420, neist 1670 rannakalurid, 497 sisevetekalurid. (Kalanduse Teabekeskus, 2017)

Harrastuslik kalapüük jaguneb 3-ks (Armulik & Sirp, 2014, lk, 68, 70):

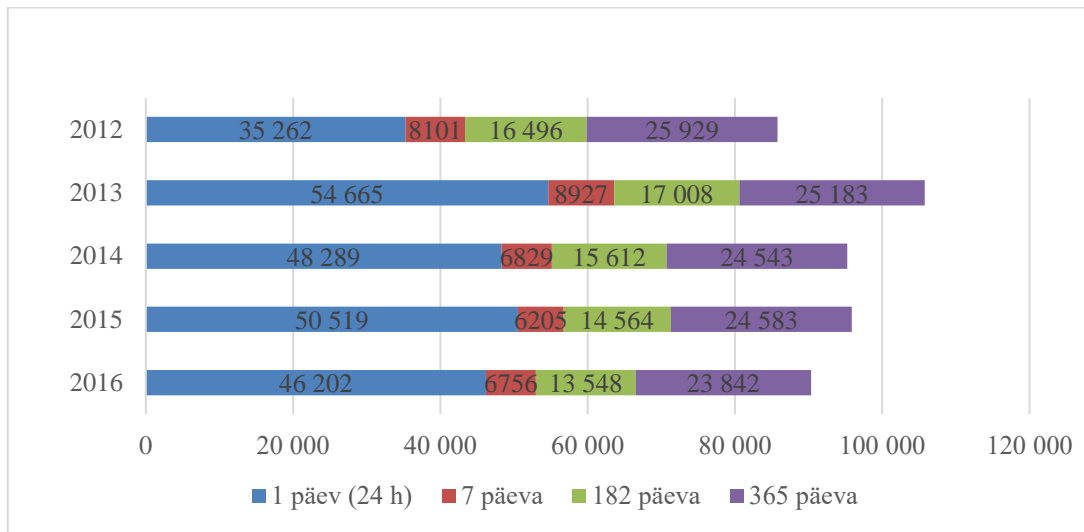
- püük ühe lihtkäsiõngega (tasuta);
- püük kuni kolme õngpüümisega (tasuline);
- püük kalastuskaardi alusel (tasuline).

Tasu maksmisest on vabastatud alla 16aastased õpilased, pensionärid, õigusvastaselt represseeritud isikud, puudega isikud ja 2016. aastast ka osalise või puudega töövõimega isikud (Armulik & Sirp, 2017, lk 80)

Harrastuspüügiõigust on võimalik Eestis soetada portaali www.pilet.ee keskkonnas, mobiilimaksena, postkontoritest ja Keskkonnaministeeriumist (Keskkonnaministeerium, 2017).

Alljärgnev joonis 1 näitab kehtivate püügiõigust tõendavate lubade arvu, mida väljastati 2012. aastal 85 788, aastal 2013 oli väljastatud lubasid 105 783. Alates 2014. aastast, kui lube

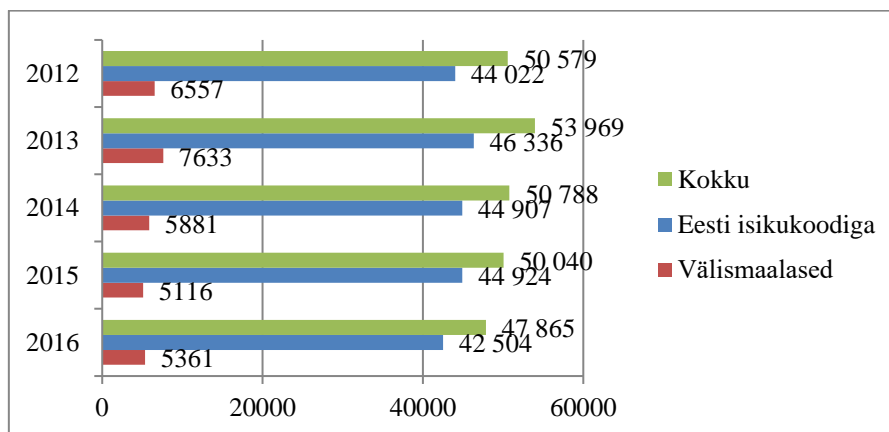
väljastati 95 273, on lubade arv püsinud stabiilsena. 2015. aastal väljastati lube 95 871 ja 2016. aastal vähenes väljastatud lubade arv 90 348ni. (Armulik & Sirp, 2017, lk 80)

Joonis 1. Erineva kehtivusajaga harrastuspüügiõiguste arv aastatel 2012-2016 (Armulik & Sirp, 2017, lk 80)

Ühepäevaseid pileteid ostetakse kõige rohkem talvel. Harrastuskalastajad saavad osta lühemaajalisi lube mitu korda aastas, seega ei kajasta harrastuspüügiõiguste arv tegelikku harrastuskalastajate arvu. (Armulik & Sirp, 2017, lk 80)

Harrastuskalastajate, nii eestlaste kui välismaalaste arv aastatel 2012 kuni 2016 on ära toodud joonisel 2.

Joonis 2. Harrastuspüügiõigusega isikute arv 2012–2016 (Armulik & Sirp, 2017, lk 81)

Harrastuskalurid omandavad oma oskused tavaliselt ilma koolituse läbimata. Paljud neist on pärit pikkade kalapüügitraditsioonidega tegelevatest peredest. Kalastajad võtavad endale riske, kuna kalapüük elatusallikana on majanduslikult ebakindel. Riskifaktoriteks võivad olla nii

püügivahendite tüüp või kalapüügi asukoht. Ameerika Ühendriikides 2007 – 2009 aastatel kalurite seas läbiviidud uuring tõi välja, et suurem enamus küsitluses osalejatest leidis, et autoga sõitmine on palju ohtlikum kui kalapüük. Paraku juhtub rohkem õnnetusi kalapüügil. Vastajad leidsid, et kõige suurem oht õnnetusse sattuda on sellisel kaluril, kes ei taju riske, ei ole ettevaatlik, ülehindab oma võimeid. Paljud kalurid tõid välja, et kehtestatud eeskirjad ja püügipiirangud sunnivad võtma riske, kuid paraku ei tunnistanud küsitluses osalejad ohutusvarustuse tähtsust ning koolituste olulisust. (Davis, 2012, pp 28-29)

Alates 1970. aastatest on Suurbritannias kalapüügiõnnetused järjest kasvanud. Üksinda kalapüüdmine toob kaasa suuremaid riske, kuna ei ole kolleege, kes saaksid vajadusel abi osutada. Välja on töötatud ohutusjuhised, milles kirjeldatakse ettevaatusabinõusid, mida tuleks järgida, kui ollakse üksinda kalal. (Roberts, 2010, p 47)

Ameerika Ühendriikides aastatel 2007 – 2009 kalurite seas läbiviidud uuringu tulemustest selgus, et kalurid ei arvesta tõeliste riskidega. Samuti on väga oluline suunata kalapüügiga tegelevaid isikuid koolitustele, mis tõstaksid nende ohutusalast teadlikkust. Leiti, et kui vastav koolitus puudub, siis ei ole võimalik saada kalapüügilitsentse või on koolitus litsentsi uuendamise eeltingimuseks. (Davis, 2012, p 33)

Kalapüügi valdkonnas on mereohutuse ja –tervishoiu parandamine olnud eri asutuste ja organisatsioonide jaoks suur probleem. Õigusliku raamistiku väljatöötamine ohutuse suurendamiseks on meetmete rakendamise eeltingimuseks. Vaieldamatult on kalapüük olnud ja on üks kõige ohtlikemaid inimtegevusi. Maailma mastaabis on kalapüügiõnnetuste puhul kohati andmed ebapiisavad ja ei ole riigiti võrreldavad. Probleemi leevendamiseks ja lahendamiseks soovis Rahvusvaheline Mereorganisatsioon saada igal aastal statistilist teavet nii kalurite kui ka kalalaevade kohta. (Perez – Labajos, 2007, p 40)

Rahvusvahelisel, piirkondlikul ja riiklikul tasandil on mitmeid norme, suuniseid ja soovitusi, mis peegeldavad kalanduse ohutuse parandamiseks tehtud tööd. Organisatsioonideks, mis omavahel koostööd teevad on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) Toidu ja Põllumajandusorganisatsioon (FAO), Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO), Maailma Terviseorganisatsioon (WHO). Samuti on organisatsioonid koos või individuaalselt koostanud mitu normatiivi, mille eesmärk on parandada kalandussektori ohutust ja tervist. Samal ajal võimaldavad ka piirkondliku koostöö projektid luua kalanduse ohutuseks normatiivse

raamistiku riikidevahelises kontekstis (näiteks Euroopa Liidus). Areng saab toimuda, kui leitakse meetmed, kas siis rahvusvahelisel või riigi tasandil. (Perez – Labajos, 2007, p 41)

Maaailma Terviseorganisatsioon (*WHO*) on seisukohal, et harivad kampaaniad päästevestide kasutamise kohta on lühiajalised ja piiratud, kuid oluline on, et riigid, kehtestaksid eeskirjad, mis muudavad päästevesti kandmise kohustuslikuks, seda eriti väikelaevaga sõitmisel (*Preventing drowning*, 2017, p 62).

Eestis majandus- ja kommunikatsiooniministri poolt välja antud määruse § 5 lg 1 sätestab, et väikelaeval peab olema vähemalt üks päästevest või ujuvusvahend iga pardalviibija jaoks (Majandus- ja kommunikatsiooniminister, 2011).

Enamik (86%) Suurbritannia kalatööstuses 1996 – 2005 surmaga lõppenud õnnetusi põhjustas uppumine. Mõnda neist surmajuhtumitest oleks olnud võimalik ära hoida, kui oleks kasutatud isiklike ujuvvahendeid. Ujuvvahendite kasutamine on osutunud efektiivseks ellujäämisvõimaluseks, kuid kahjuks on kalapüügil jätkuvalt väga levinud ujuvvahendite mittekasutamine. (Roberts, 2010, pp 47-48)

2015. aastal Austraalias läbiviidud uuringu, milles osales 236 kalurit, tulemustest selgus, et kuigi enamus vastajatest nõustusid, et päästevesti kandmine teeb kalapüügi ohutumaks, siis ometi 78% vastanutest ei kannu kalapüügil päästevesti. Eelnevad uuringud on kinnitanud, et isiklike ujuvvahendite kasutamine vähendab uppumisohtu. Päästevestide kandmine peab olema kohustuslik. 80% kalurite surmaga lõppenud õnnetuste puhul ei kasutatud päästevesti. (Randall, Stewart & Knight, 2017, pp 156, 158)

Päästeveste on kolme liiki (Päästeamet, 2018):

- **päästevest** on mõeldud inimesele, kes ei oska ujuda. Vest tõstab inimese vee peale ja seejärel keerab ta turvalisse asendisse, nii et hingamisteed on veest väljas;
- **ohutusvest** on mõeldud täiskasvanule, kes oskab ujuda ning vesti eeliseks on suurem liikumisvabadus. Ohutusvest ei keera inimest vees turvalisse asendisse ega hoia ka inimest vee peal;
- **paukvesti** loetakse üheks mugavaimaks päästevestiks. Paukveste on kahte liiki, osade puhul tuleb vest ise õhuga täita ehk vette kukkudes ise nõõrist tõmmata, teised täituvad ise õhuga.

Päästevest peab suutma hoida inimest ujuvas olekus, suruma nägu üles ja pead vee kohale. Kalalaeval peab olema igale pardalolijale päästevest, mis peab vastama SOLAS-konventsiooni nõuetele (olemas vile, signaaltuli, tõmberihm ja ribahelkur). Päästevesti hoida jahedas ja õhutatud ruumis, kuhu on hea ligipääs. (Mereõnnetuste vältimine..., 2007, lk 15)

Maailma Terviseorganisatsiooni (*WHO*) selgituste kohaselt on päästevestile omistatud peamised nõuded – see peab olema ujuv ja piisavalt stabiilne ka rahulikus magevees, et oleks võimalik liigutada isikut, kes on vees teadvuseta (*Bull World...*, 2016).

Kalastamisel kasutatavad kalapüügikummikud on peamiselt valmistatud kummist, nailonist, neopreenist või mõnest „hingavast“ materjalist, näiteks *Gore-Tex* ning levinud on kolme liiki kalamehekummikuid. Alljärgneval joonisel 3 kirjeldatakse kalapüügikummikuid. Esiteks kummikud, mis ulatuvad reieni ja neid toetatakse kaluri poolt lisaks trakside või turvavööga, teiseks sellised, mis ulatuvad puusadeni või vöökohani ning kolmas variant ulatub kaluri rinnani ning neid hoiavad üleval õlarihmad. (Petrass, Blitvich & McElroy, 2017, p 132)

Joonis 3. Kalamehekummikud (Petrass, Blitvich & McElroy, 2017, p 132)

Kahjuks, ei ole kalurite riietuse testimiseks väga palju uuringuid läbiviidud. Uuringud peaksid olema läbiviidud koos vastavat riietust kandvate kaluritega, kes katsetavad riietust kalapüügi käigus, näiteks, kuidas aitavad riided püsida vee pinnal, milline on võimalus vees riietega liikuda, ujuda, sh ujumine ellujäämise nimel, milline on võimalus vabaneda kalamehe riietest

vees ning kas ja kuidas võimaldavad riided kasutada veest väljumise tehnikaid. (Petrass, Blitvich & McElroy, 2017, pp 134-135)

Erinevad uuringud näitavad, et kalurite teadlikkus veeohutusest ei ole väga kõrge ning reaalselt ei tajuta riske ja hinnatakse oma võimeid üle. Oluline on ka märkida, et ohutusvarustuse kandmist ei peeta vajalikuks. Erinevad institutsioonid on välja töötanud erinevaid määrusi ja reeglistikke, mis aitavad muuta kalastamist ohutumaks.

1.2. Veeohutusega seotud ennetustegevus ja kalurite teadlikkuse suurendamine

Veeohutusega seotud ennetustegevus peaks oluliselt vähendama või suutma ära hoida veeõnnetusi. Kalureid upub igal aastaajal, seega peaks teavituskampaniad olema aastaringselt. Käesolevas alapeatükis kirjeldatakse seni läbiviidud erinevaid ennetuskampaniaid ja ennetusalast tegevust.

Päästeseaduse (PäästeS) § 2 lg 1 sätestab, et päästeasutuse tegevuse eesmärk on turvalise elukeskkonna kujundamine ja hoidmine, ohtude ennetamine, lisaks ka operatiivne ja professionaalne abistamine (Päästeseadus, 2010).

Päästeameti eesmärk on tõsta elanikkonna teadlikkust veeohutusest, kui 2015. aastal oli vastav indeks 66,8, siis aastaks 2025 peaks indeks olema >75 (Päästeameti strateegia..., 2016).

Ohutuse alast tegevust saab määratleda, kui koostoimivat kombinatsiooni inimeste, materjalide, tööriistade, masinate, tarkvara ja tööprotsesside vahel ning mis peab koos toimima ühise eesmärgi nimel, antud juhul tervise ja ohutuse alal. Erinevate arengustrateegiate väljatöötamise eesmärk on nende edukus. Kalanduse alase ohutuse korraldamisega tegelevad teadlased on märkinud, et süsteemid peavad olema struktureeritud, kuid läbipaistvad ning hõlmama erinevate teadmiste ja oskuste arendamist. (McGuinness & Utne, 2014, pp 222-223, 227)

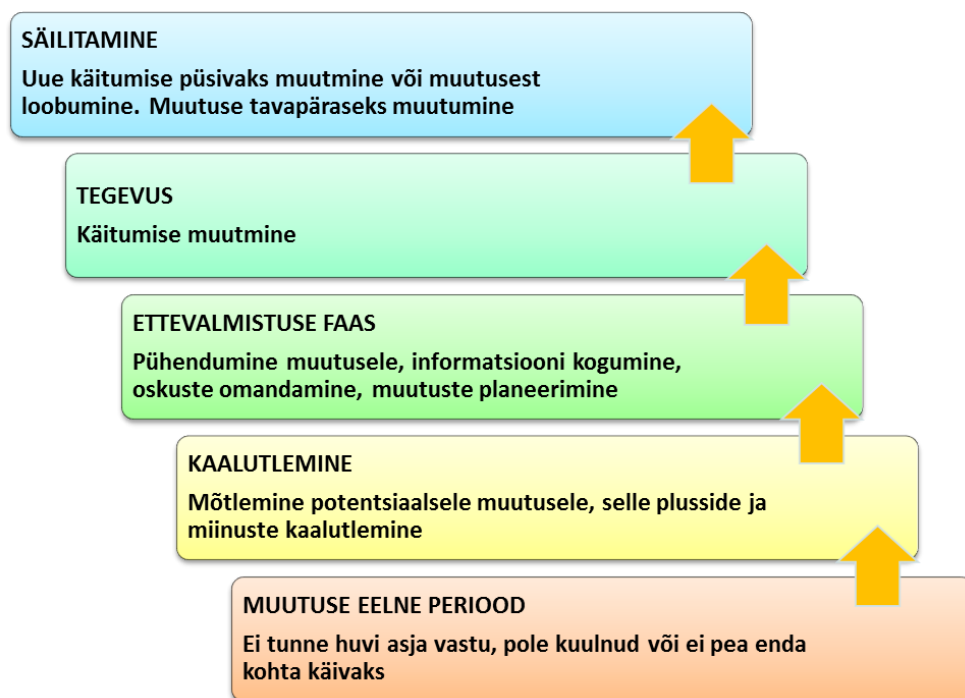
Ennetustöö veeõnnetuste vähendamiseks ei ole seadusandlikult kuigi täpselt piiritletud ning käsitlemata on mitmed alad. Uppumissurmadega tegelevad mitmed ametkonnad ning kõiki toimunud uppumisi ei ole võimalik kohe fikseerida, kuna talvel uppunud inimesi võib leida ka peale jää sulamist. (Luht, 2014, lk 46)

Inimeste käitumise muutmist saab vaadelda tervise uskumuse mudeli põhjal. Tervise uskumuse mudeli kuus alustala loob raamistiku nii lühi- kui pikaajalise käitumise muutmise strateegiate kujundamiseks. Teadlased on leidnud, et kuus peamist uskumust, mis muudavad inimese käitumist on (Glanze & Rimer, 2005, p 13):

- 1) hetkeolukord;
- 2) tõsiste tagajärgedega olukorrad;
- 3) meetmete kasutamine, mis vähendaks tõsiseid tagajärgi;
- 4) kasu suurem, kui tehtavad kulutused;
- 5) tegevused, mis aitavad saavutada soovitud tulemust;
- 6) meetmed, mis toimivad edukalt.

Transteoreetiline mudel (vt joonis 4) kirjeldab käitumise muutust kui protsessi, mitte sündmust ning kui inimene püüab käitumist muuta, läbib ta viis faasi (Glanze & Rimer, 2005, p 14).

Esimesest etapist teise liikumisel on väga oluline inimese enda analüüs, kus on vaja suurenda teadlikkust muutuste vajalikkusest. Järgmises faasis tuleb ümber mõtestada senised tõekspidamised ja vabastada ennast kõigest varasemast. Viimane faas on aeg, kus kinnistatakse muudatused. (Luht, 2014, lk 32)

Joonis 4. Transteoreetiline mudel (Kasmel, 2011, ref Luht, 2014, lk 31)

Uus–Meremaal läbiviidud kaluritele mõeldud ohutusprogramm *Fisher Safety Project* üllatas väga heade tulemustega, kui 2006. aastal küsitletutest kandis päästevesti 34% kaluritest, siis 2010. aastal läbiviidud uuringu tulemustest selgus, et päästevesti kandis 72% kaluritest. Ohutuskampaania oli edukas, kuna see põhines käitumise muutumise teoorial. Uppumise ennetamine nõuab „võimendavat“ kampaaniat käitumise muutumise säilitamiseks ja ideaalis peaks sekkumine olema mitmetasandiline kaasates hariduse, keskkonna ja poliitika komponente. (Leavy, *et al.*, 2015, p 734)

Põhjamaades on kalurite veeohutusalase teadlikkuse tõstmisele pööratud suurt tähelepanu. Norras on alates 1980. aastatest korraldatud veeohutusalast koolitust, mis 1989. aastast muutus kaluritele kohustuslikuks. Koolitus hõlmab teooriat ja praktilisi harjutusi, sh ellujäämise õpetust, tuletõrjet ja esmaabi. Pärast põhikoolituse läbimist toimub korduskoolitus iga 5 aasta tagant. Selleks, et tõsta kalurite teadlikkust, korraldavad Norra merendusametid ja organisatsioonid teavituskampaaniaid, konverentse, samuti ilmub ohutusalaseid teavitusi ajalehtedes, brošüürides ja kalandusega seotud veebiportaalides. Islandil on oluliselt vähenenud kaluritega juhtunud õnnetuste arv, mis on seotud parema ohutusalase väljaõppega ning samuti on muutunud oluliselt täpsemaks kaluritele mõeldud ilmaennustused. Taanis on 1990. aastatest kaluritele kohustuslik seadusega kehtestatud kolmenädalane tervise– ja ohutusalane koolitus. (Christiansen & Hovmand, 2017, pp 16, 18, 52, 56)

2015. aastal läbiviidud uuring käsitles aastatel 1990 – 2012 avaldatud inglise keelseid artikleid, milles kirjeldati täiskasvanutele huvipakkuvamaid ennetuskampaaniaid uppumise vältimiseks. Uuringu tulemustest selgus, et kõige enam kasutatakse trükiseid, mis aitavad tõsta inimeste teadlikkust antud vallas, sh plakatid, postkaardid, teabelehed ning staatilised kuvarid. Oluline on ka meediakanalite kasutamine ohutusalaste meediasõnumite edastamiseks ning kogukonnakeskuste kasutamine ja ennetuskampaaniate tutvustamine. Väga hea oleks, kui ennetusprogrammide koostamisel rakendataks käitumise muutuste teooriat, kuid paraku kasutatakse antud teooriat ennetusprogrammide väljatöötamisel väga harva. (Leavy, *et al.*, 2015, pp 727,732 – 733)

Oluline on ennetusteavituste edastamine asjakohaste meediaväljaannete kaudu (televisioon, raadio, ajakirjandus) ja kogukonnakeskustes. Lisaks kalapüügi ohutuse staatiline kuvamine ja valdkonda tundvate ametnike materjalid ja nõuanded, mis samuti aitavad kaasa veeohutuse teadlikkuse tõstmisele. (Moran, 2011, p 165)

2014. aastal andis Maailma Terviseorganisatsioon (*WHO*) välja tegevussuunised, mis peaks aitama vältida uppumist kõigis vanuserühmades. Uppumise vältimiseks on olulised ka kogukonnapõhised meetmed, tõhus poliitika ja õigusaktid (*Global Report on Drowning*, 2014, p 19):

- paigaldage veekogude äärde tõkked;
- koolid ja lasteaiad peaksid asuma veekogudest eemal;
- õpetada kooliealistele lastele ujumist, veeohutust ja päästealaseid oskuseid;
- õpetada kodanikele ohutult päästmist ja elustamist;
- tõsta ühiskonna teadlikkust uppumisest ja rõhutada laste haavatavust;
- seadustada ja jõustada, et paadisõidud, laevandus ja parvlaevade liiklus oleks turvaline;
- maandada üleujutusriske ja muid ohtusid kohalikul ja riiklikul tasandil;
- koordineerida uppumise vähendamiseks tehtud jõupingutused ka teiste sektoritega ja oluliste projektidega;
- töötada välja riiklik veeohutuskava;
- kavandada uuringuid, et saada vastuseid olulistele uurimisküsimustele.

2013. aastal leidsid ekspertrühmad, et vaja on ajakohastada seni kehtivat „Uppumise ellujäämisahela“ (*Downing Chain of Survival*) strateegiat. Uuriti praeguseid ja neile sarnaseid mudeleid ja nende elemente, mis olid väljatöötatud Euroopa Elustamiskomitee (*European Resuscitation Council*) ja Ameerika Südameassotsiatsiooni (*American Heart Association*) poolt. Programm vaadati üle USA Punase Risti poolt ning leiti, et see ei sisaldanud ennetustööd, vaid pöörati tähelepanu tõendusmateriale strateegiatele. (Szpilman *et al.*, 2014, p 1150)

Välja töötati uus mudel (vt joonis 5), kus esimene lüli ahelas tähistab uppumise ennetamist, vees ja vee läheduses ohutut käitumist. Teine lüli kirjeldab abivajaja märkamist ja abi kutsumist, kolmas lüli kirjeldab käepäraste vahendite ulatamist (lauad, tühjad plastpudelid, triivpuit), et vältida isiku vee alla sattumist, neljas lüli kirjeldab veest välja aitamist, olles ennem veendunud, et see on ohutu ja viies lüli – pakkuda abi, kui vaja kaasata meditsiinitöötajad. (Szpilman *et al.*, 2014, p 1151).

Joonis 5. Uppumise ellujäämisahel (Szpilman *et al.*, 2014, lk 1151)

Uppumise ellujäämisahel annab juhiseid, kuidas käituda uppumisega seotud intsidendi ennetamisel või tegutsemisel (Szpilman *et al.*, 2014, p 1151).

Eestis on aastatel 2014 – 2017 toimunud neli ennetuskampaaniat, mille eesmärk on vähendada uppumissurmasid. 2014. aastal oli kampaania „Ole kangelane ja ära lase purjus sõpra vette!“, mis teavitab, et õnnetust saab vältida juba kaldal olles, et takistada sõpra purjus peaga vette minemast. 2015. aasta kampaania „Ära lase purjus sõpra vette!“ oli analoogne 2014. aasta kampaaniaga, mis ärgitab inimesi takistama purjus peaga isikut vette lubamast. 2016. aastal keskenduti päästevesti kandmisele ja veesõidukiõnnetuste vähenemisele, kampaania kandis pealkirja „Armasta elu! Kanna päästevesti!“ 2017. aasta kampaania keskendus samuti päästevesti kandmisele, et teadvustada inimestele, kui oluline on päästevest ning see aitab päästa elu. Seekordse kampaania nimi oli „Vest päästab veest“. (Päästeamet, 2018)

Rahvusvaheline Elupääste Föderatsiooni (*The International Life Saving Federation*) kohaselt peaksid ennetusprogrammid hõlmama strateegiaid, mis käsitlevad kõrge riskiga sihtrühmade vajadusi ja keskenduvad (*World Diving Report*, 2007, p 5):

- keskkonna muutmisele: ohtude kõrvaldamine ja takistuste tekitamine;
- vajadusele kaitsta neid, kes on ohus: edendada järelvalvet riskide võtmise üle ja soodustada elupäästvate oskuste arendamist;
- üldise kogukonna koolitamine veeohutuse alal ja elustamise õpetamine.

Samuti mainib föderatsioon, et ennetusprogrammid peavad hõlmama strateegiaid, mis tegeleksid riskirühmadega. Edastatavad sõnumid peavad olema fokuseeritud inimese efektiivsele käitumise muutumisele, näiteks, et mehed enne ujumist või paadiga veele

minemist, ei tarbiks alkoholi, kannaksid päästevesti ja kasutaksid ohutuid veesõiduvõtteid.
(*World Diving Report*, 2007, p 20)

Ennetuskampaaniate tegemine on oluline, samuti sõnum, mida kampaania kannab, peab kõnetama sihtrühma. Head kampaaniad aitavad tõsta inimeste teadlikkust ja vähendada uppumissurmasid.

2. EMPIIRILISE UURINGU TULEMUSED JA ANALÜÜS

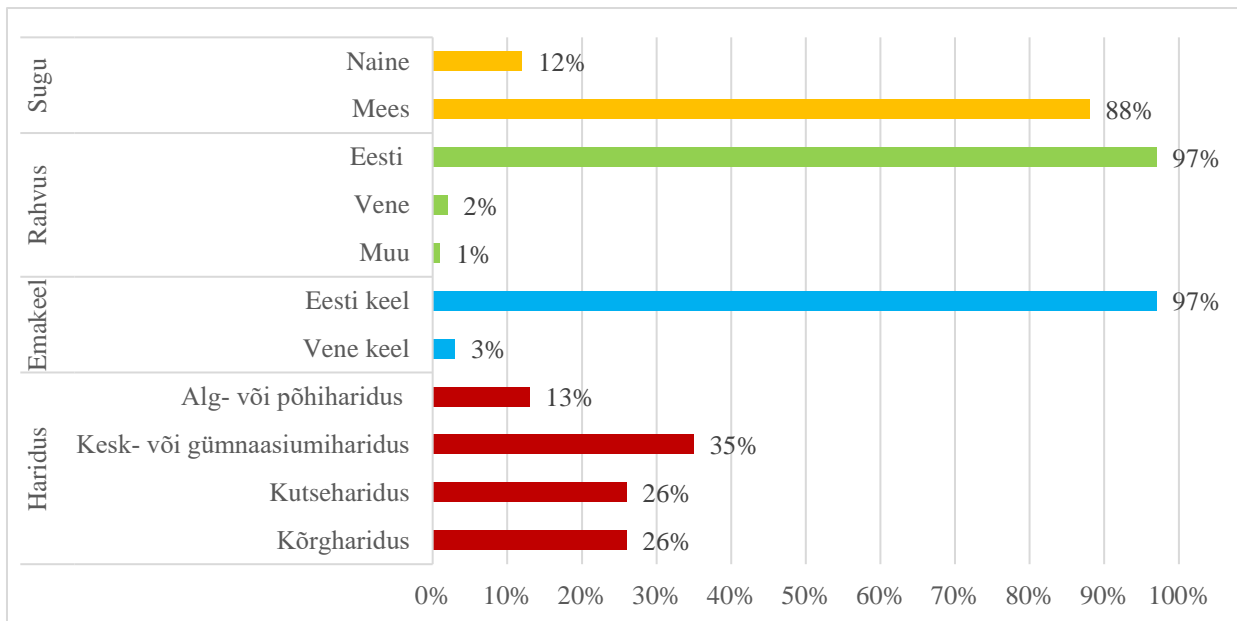
2.1. Uuringu läbiviimine, meetodika ja valimi kirjeldus

Käesoleva lõputöö eesmärk on kaardistada kalurite teadlikkus veeohutusest ja uurida, millised on kõige efektiivsemad kanalid, mille kaudu esitada veeohutuslaseid sõnumeid. Alljärgnevas peatükis antakse ülevaade lõputöö raames läbiviidud uuringust, kasutatud uurimismeetodist ja valimist. Vastavalt empiirilise osa ülesandele koostas lõputöö autor plaani uuringu läbiviimiseks. Uurimisprotsess koosnes uurimismeetodi valikust, valimi moodustamisest, andmete kogumisest, töötlemisest, analüüsist ja tõlgendamisest. Andmete kogumiseks kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit. Tulemused eksporditi MS Excelisse, kus andmed puhastati ja teostati analüüs.

Lõputöö empiirilise osa kirjeldamiseks koostati ankeet, mis koosnes 24 küsimusest, millest 6 esimest küsimust soovisid saada ülevaadet vastanute sotsiaaldemograafilistest andmetest ja küsimustiku teine pool ehk 18 küsimust oli koostatud veeohutuslase teadlikkuse kohta. (vt Lisa 1)

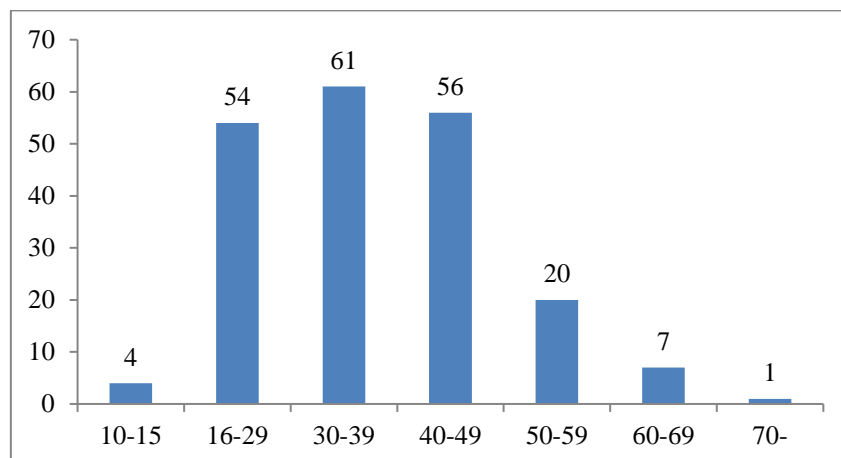
Ankeet koostati elektroonselt *LimeSurvey* keskkonnas ning küsitlus viidi läbi ajavahemikul 06.03.2018–20.03.2018. Valimi leidmiseks kasutati ettekavatsetud ja lumepallivalimit. Valimi moodustasid kutselised kalurid ja harrastuskalamehed. Lõputöö autoril oli algselt kahtlus, kas kalamehed soostuvad vastama ning kas valimi hulk on piisav? Küsimustik postitati kalastusfoorumitesse kalale.ee ja kalastusinfo.ee, et saada võimalikult laiapõhjaline üldkogum. Kalastusfoorumites tekkis koheselt elav vastukaja, samuti sooviti saada ülevaadet uuringu tulemustest. Lisaks postitati küsimustik suhtlusportaali *Facebook* kalastamisega tegelevatesse gruppidesse „Sõbralikud kalanaised ja –mehed“ ja „Kalamehed ja kalanaised“ ja *Facebooki* palvega seda vastajate sõpruskonnas jagada.

Alljärgneval joonisel 6 on esitatud küsitluses osalejate üldandmed. Vastajate üldarvust (n=203) oli naisi 24 (12%) ja mehi 179 (88%). Eesti rahvusest respondente oli 197 (97%), vene rahvusest 4 (2%) ja muu, kus rahvust ei olnud eraldi märgitud, 3 vastajat (1%). Kuna enamus respondente olid eestlased, siis eesti keelt emakeelena nimetas 197 (97%) ja vene keelt 6 (3%) vastajat. Vastajatest 72 (35%) oli kesk- või gümnaasiumiharidusega, kutse- ja kõrgharidusega vastajaid oli mõlemaid 52 (26%) ning alg- ja põhiharidusega vastajaid oli 27 (13%). Kõik järgnevad joonised ja tabelid on koostatud lõputöö autori poolt.

Joonis 6. Respondentide jagunemine soo, rahvuse, emakeele ja hariduse lõikes

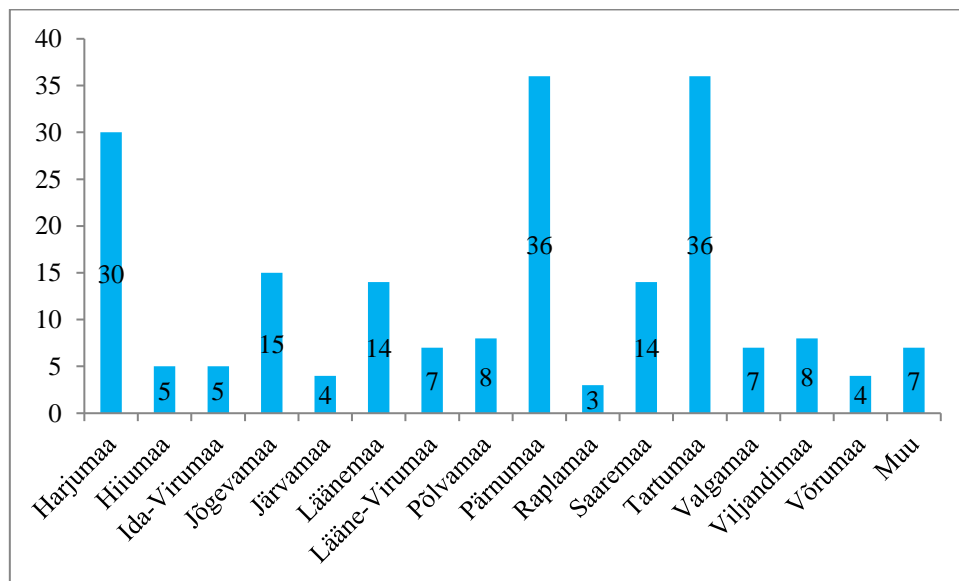
Kõige enam vastajaid 61 (30%) oli vanusegrupis 30–39, järgnesid 40–49aastased 56 (28%) vastajat ja 16–29aastased 54 (27%). Vähem vastajaid oli 50–59aastaste seas 20 (10%) ja 60–69aastaste hulgas 7 (3%). Kõige vähem oli vastajaid vanuses 10–15 4 (2%) ja 1 vastaja märkis oma vanuseks 70+. Lisaks oli ankeedis vanusena välja toodud vahemik 5–9 aastat, aga selles vanuserühmas ei olnud mitte ühtegi respondenti. (vt joonis 7)

Joonis 7. Respondentide vanus

Küsitluses osalenutest märkis kõige rohkem kalastajaid kalastuspiirkonna Pärnumaad ja Tartumaad (n=36, 18%), järgnes Harjumaa (n=30, 15%). Rohkem kalastajaid oli veel Jõgevamaal (n=15, 7%), Läänemaal ja Saaremaal (n= 14, 7%). Teisi maakondi oli vähem mainitud. Kõige vähem respondente kalastas Raplamaal (n=3, 1,5%). Muu all oli nimetatud

kalastuskohtadena kolm korda kogu Eestit ja neli korda märgitud kalastuskohtadeks Soome ja Norra. (vt joonis 8)

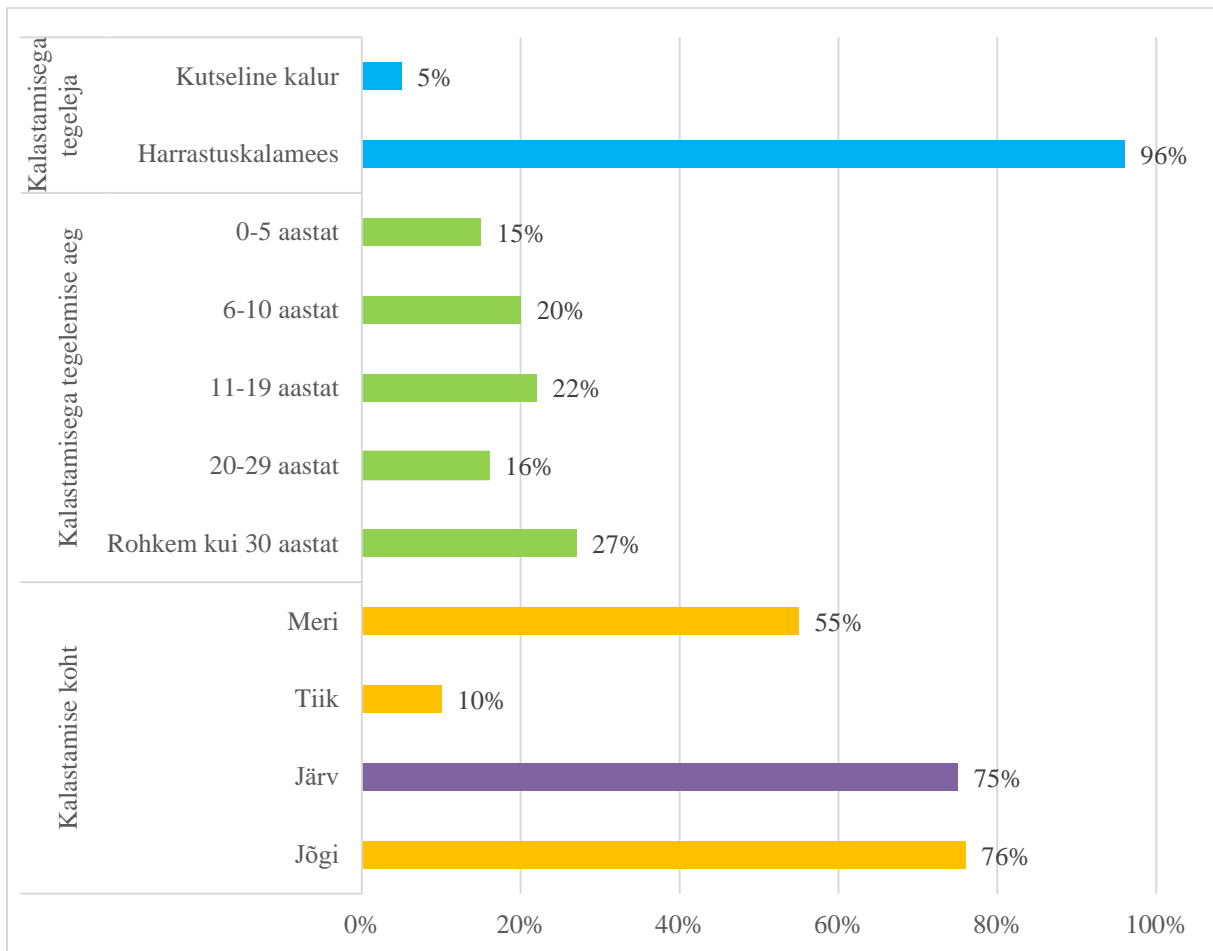
Joonis 8. Respondentide kalastamiskohad

Märkimisväärne vastajate arv jääb vanusevahemikku 16–49aastat (n=171). Kõige rohkem vastajaid oli kesk- või gümnaasiumiharidusega (n=72) ja kalastuskohtadena mainiti kõige enam Pärnumaad ja Tartumaad a' 36 vastajat.

2.2. Uurimistulemuste analüüs ja hinnang

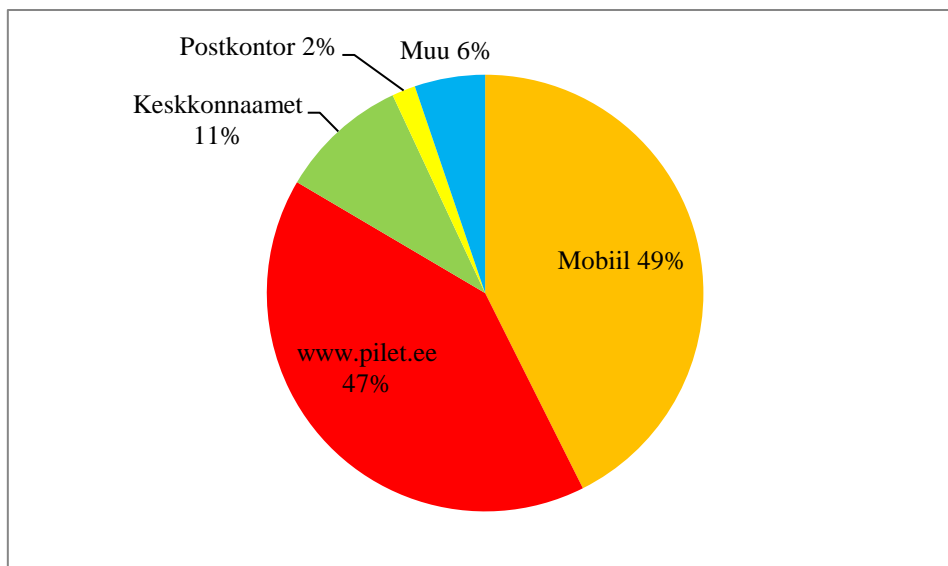
Käesolevas alapeatükis antakse ülevaade uurimistulemuste analüüsist ning hinnatakse saadud andmeid. Esiteks kirjeldatakse kalastamisega seotud üldiseid andmeid ja ohtusid. Teiseks analüüsitakse ohutusvarustuse kasutamist ja kalurite teadlikkust veeohutusest. Kolmandaks analüüsitakse, millistest ohutusalastest teavitustest tunnevad kalastajad puudust.

Respondentidest oli kutselisi kalureid (n=11, 5%), kellest 9 olid mehed ja 2 naised, harrastuskalamehena määratles ennast (n=195, 96%) enamus, kellest 173 olid mehed ja 22 naised. Andmetes esinev erinevus on tingitud sellest, et kolme respondendi arvates olid nad nii kutselised kalurid kui hobikalamehed. Respondentide vastustest selgus, et kõige rohkem vastajaid (n=55, 27%) on tegelenud kalapüügi rohkem kui 30 aastat. Järgnevad 11–19 aastat (n=45, 22%) ja 6–10 aastat (n=40, 20%). Kalastamisega 20–29 aastat tegelenud vastajaid oli (n=33, 16%) ja 0–5 aastat (n=30, 15%). Kalastatakse peamiselt jõgedel (n=155, 76%) ja järvedel (n=153, 75%), lisaks merel (n= 112, 55%), vähem tiikidel (n=20, 10%) (vt joonis 9)

Joonis 9. Respondentide ülevaade

Alljärgnev joonis 10 kirjeldab kalastamiseks vajalikku kalastusloa ostmist. Kalastamiseks vajalik luba ostetakse kõige enam mobiiliga (n=100, 49%), internetikeskkonnas www.pilet.ee (n=96, 47%), vähem Keskkonnaameti kodulehelt (n=23, 11%) ja postkontorist (n=5, 3%). Lisaks oli mainitud, et piletit ei pea ostma, kuna ollakse pensionär, püütakse ühe lihtkäsiõnnega, üks vastaja ostab Norrast, üks Veterinaar- ja Toiduametist, panga kaudu ja Maeluministeeriumist.

Joonis 10. Kalastuskaardi soetamise kohad

Kõige mugavam on kalastajatel osta harrastuspüügiõigust tõendav luba mobiiliga või internetikeskkonnas www.pilet.ee. Nagu kalastuse aastaraamatust (Armulik & Sirp, 2017) selgus, siis kõige enam ostetakse 1–päevapileteid ning selline kalastusloa saamise vorm on kõige kiirem. Kõige rohkem oli küsitluses osalejatest tegelenud kalapüügiga üle 30 aasta, siit saab järeldada, et kalapüük on nagu eluviis nind kes kord on seda harrastama hakanud, see aeg ajalt ikka kalastamas käib.

2.2.1. Kalastamisviisid ja kalal käimine

Kalastamisviisidelt on kõige populaarsem kaldalt kalastamine, rohkem kui pooled vastanutest teevad seda vähemalt igal kuul. Kalamehekummikutega kalastamist on kõige vähem, seda harrastatakse 1–2 korda aastas. Jääl kalastatakse samuti 1–2 korda aastas. Üldiselt (50–60% vastanutest vähemalt korra kuus) käib kalal kas üksi või kahekesi. (vt tabel 4)

Tabel 4. Kalastamisviisid ja kalastamisharjumused

	Iga päev	1-2 korda nädalas	1-2 korda kuus	1-2 korda kvartalis	1-2 korda aastas
Kaldalt kalastamine	2%	24%	30%	19%	25%
Vees kalastamine (kalamehekummikutega)	6%	6%	15%	10%	63%
Paadist kalastamine	4%	18%	33%	16%	29%
Jääl kalastamine	4%	19%	23%	10%	44%
Üksinda kalastamine	4%	20%	28%	21%	27%
Kahekesi kalastamine	3%	24%	35%	21%	17%

Rohekem kui kahekesi kalastamine	3%	9%	19%	24%	45%

Kalastamisel on kõige enam ette tulnud libastumist (57%), füüsilist ülekoormust (30%), turvavarustuse puudumist (28%). (vt tabel 5)

Tabel 5. Ohtlikud olukorrad kalastamisel

	Mitte kunagi	Vahetevahel	Sageli	Alati	Ei oska öelda
Füüsiline ülekoormus	60%	30%	2%	1%	7%
Libastumine	24%	57%	13%	2%	4%
Paadi leke	78%	15%	1%		6%
Ebakvaliteetne turvavarustus	71%	16%	3%	2%	8%
Turvavarustuse puudumine töö ajal	83%	8%	1%	1%	7%
Turvavarustuse puudumine	53%	28%	9%	2%	7%

Respondentidel paluti vastata, kas nad on nõus või mitte nõus alljärgnevate väidetega, siis 31% vastanutest leidis, et kalastamine ei ole ohtlik tegevus ja vaid 4% nõustus, et kalastamine on ohtlik. Kalastamisel tagab 60% vastajatest enda ohutuse, 3% ei tee seda. Lisainformatsiooni otsimise kohta on vastused erinevad, täiesti nõus on 19% vastajatest, pigem nõus 23%, osaliselt nõus, osaliselt mitte 22%, pigem nõus samuti 22%, väitega ei nõustu 14% vastajatest. Enda käitumist on nõus muutma ning ohtusvarustust hankima 32% vastajatest, kuid paraku 7% ei ole nõus enda käitumist muutma. Hangitud teavet ja ohutusvarustust kasutab edaspidi 46% respondentidest, kahjuks 4% ei tee seda. (vt tabel 6)

Tabel 6. Respondentide hoiakud

	Üldse mitte nõus	Pigem mitte nõus	Osaliselt nõus, osaliselt mitte	Pigem nõus	Täiesti nõus
Kasutan hangitud teavet ja/või vahendeid kalastamisel	4%	6%	13%	31%	46%
Muudan enda käitumist ja hangin ohutusvarustust	7%	15%	20%	26%	32%
Otsin lisainformatsiooni ohutuse kohta kalastamisel	14%	22%	22%	23%	19%
Kalastades tagan enda ohutuse	3%	3%	8%	27%	60%
Kalastamine on ohtlik tegevus	31%	31%	29%	5%	4%

Kui võrrelda kalastamisega tegelemise aega ning respondentide vastuseid, siis saab väita, et mida kauem on isik kalastamisega tegeleenud, seda rohkem ta tunnistab, et kalastamine on ohtlik tegevus. Rohkem kui 30 aastat kalastamisega tegeleenud isikud peavad kalastamist ohtlikuks

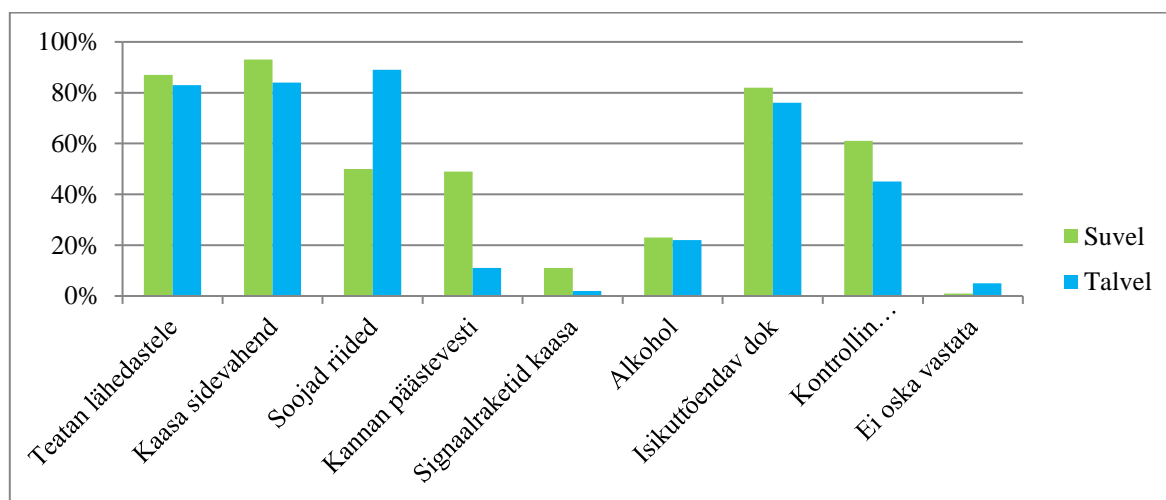
13%, samas, kui isikud, kes on kalastamisega tegeleenud 0–5 aastat ja 20–29 aastat ei pea kalastamist ohtlikuks. Kalastades tagab enda ohutuse 76% rohkem kui 30 aastat kalastamisega tegelevad isikud, samas kui 0–5 aastat kalastanud tagavad enda ohutuse 50% vastajatest. Lisainformatsiooni otsivad kõik kalastajad sõltumata kalastamisega tegeletud ajast. Enda käitumist on nõus muutma ja ohutusvarustust muretsema 40% kalapüüdmisega kõige vähem tegeleenud kalamehed ja kalastamisega kõige kauem tegutsenud kalastajad. Oma käitumist ei ole nõus muutma 12% vastanutest, kes on kalastamisega tegeleenud 20–29 aastat. Hangitud teavet ja/või vahendeid on nõus kasutama kõik kalastajad, kuid kõige suurem (60%) on see kõige kauem kalastamisega tegeleenud isikute seas. (vt tabel 7)

Tabel 7. Kalastajate hoiakud

	0-5 aastat n=30	6-10 aastat n=40	11-19 aastat n=45	20-29 aastat n=33	Rohkem kui 30 aastat n=55
Kalastamine on ohtlik tegevus					
täiesti nõus	0%	2%	2%	0%	13%
pigem nõus	10%	2%	3%	6%	5%
osaliselt nõus, osaliselt mitte	23%	33%	33%	46%	15%
pigem mitte nõus	40%	25%	29%	27%	36%
üldse mitte nõus	27%	38%	33%	21%	31%
Kalastades tagan enda ohutuse					
täiesti nõus	50%	58%	53%	52%	76%
pigem nõus	20%	30%	36%	36%	15%
osaliselt nõus, osaliselt mitte	16%	8%	7%	9%	4%
pigem mitte nõus	7%	2%	2%	0%	4%
üldse mitte nõus	7%	2%	2%	3%	1%
Otsin lisainformatsiooni ohutuse kohta					
täiesti nõus	27%	23%	11%	6%	25%
pigem nõus	20%	25%	31%	21%	18%
osaliselt nõus, osaliselt mitte	13%	25%	18%	33%	20%
pigem mitte nõus	27%	15%	24%	25%	22%
üldse mitte nõus	13%	12%	16%	15%	15%
Muudan enda käitumist ja hangin ohutusvarustust					
täiesti nõus	40%	25%	36%	18%	40%
pigem nõus	17%	32%	27%	30%	24%
osaliselt nõus, osaliselt mitte	20%	23%	22%	22%	14%
pigem mitte nõus	13%	15%	13%	18%	14%
üldse mitte nõus	10%	5%	2%	12%	8%
Kasutan hangitud teavet ja/või vahendeid kalastamisel					
täiesti nõus	47%	40%	47%	30%	60%

pigem nõus	37%	40%	27%	30%	24%
osaliselt nõus, osaliselt mitte	10%	10%	11%	25%	11%
pigem mitte nõus	3%	7%	9%	9%	2%
üldse mitte nõus	3%	3%	6%	6%	3%

Respondentidel paluti hinnata oma käitumist, kui minnakse kalale suvel ja talvel. Lähedasi teavitatakse, nii suvel kui ka talvel. Väga paljud vastajad võtavad kaasa laetud akuga sidevahendi, pannakse soojalt riidesse ja võetakse kaasa signaalraketid ning isikut tõendav dokument. Kahjuks peab tõdema, et päästevesti kannab suvel peaaegu pool (49%) vastanutest, talvel 11% vastajat. Alkoholi võtab kalastamisele kaasa nii suvel kui ka talvel ühepalju kalastajaid – suvel 23% ja talvel 22%. Suvel kontrollib paadi korrasolekut enamus (61%) kalastajatest ja talvel võtab jäänaelad kaasa ligi pool (45%) kalastajatest. (vt joonis 11) Lisaks vastati veel, et suvel kalale minnes võetakse kaasa kompass, piiriveekogule minnes teavitatakse lähimat piirivalvekordonit ja kasutatakse GPS positsioneerimise äppi. Talvel kantakse lisaks ujukombet.

Joonis 11. Käitumine kalale minnes

Kalastamine võib olla ohtlik tegevus, aga kui täidetakse kõiki ohutusnõudeid ning ollakse tähelepanelik enda, teiste ja ümbritseva suhtes, siis peaks kalastamine pakkuma selle harrastajatele naudingut ja rõõmu.

2.2.2. Päästevesti kandmine

Päästevesti kannab alati 27% isikutest, kes on kalastamisega tegeleenud 0–5 aastat, samas kaua kalastamisega tegeleenud isikutest ei kannu päästevesti 23%. Isikud, kes on kalastamisega tegeleenud 6–10 aastat kannavad päästevesti mõnikord 50% ja üldse ei kannu 20% vastajatest.

Kalastamisega 11–19 aastat tegelenud isikud kannavad päästevesti mõnikord 58% ja mitte kunagi 11%. Kalastamisega pikalt tegelenud isikud kannavad päästevesti, kuid peab nentima, et 20–29 aastat kalastamisega tegelenud kalastajatest ei kannu mitte kunagi päästevesti 21%, samas kui 30 ja rohkem aastat tegelejatest ei kannu päästevesti 7% vastajatest. Oli respondente, kes ei soovinud vastata. (vt tabel 8)

Tabel 8. Päästevesti kandmine kalastamisega tegeleva aja lõikes

	Alati	Sageli	Mõnikord	Mitte kunagi	Ei soovi vastata
0-5 aastat	27%	23%	27%	23%	0%
6-10 aastat	18%	12%	50%	20%	0%
11-19 aastat	4%	25%	58%	11%	2%
20-29 aastat	12%	27%	40%	21%	0%
30+ aastat	13%	35%	40%	7%	5%

Kui võrrelda respondente vanusegrupiti, siis kõige altimad on päästevesti kandma noored vanuses 10–15 aastat (n=4, 50%), kuid kuna vastajaid oli ainult neli, siis on tulemused ka kallutatud. Teine vanusegrupp, kes alati päästevesti kannab on kalastajad vanused 60–69 eluaastat (n=7, 29%), ka selle vanuserühma esindajaid on respondentide hulgas vähe. Sageli kannavad päästevesti kalastajad vanuses 50–59 aastat (n=20, 40%) ja 40–49 aastat (n=56, 39%). Vanusegrupis 70+ oli ainult üks vastaja ja tema kannab sageli päästevesti. Mõnikord kannavad päästevesti kõige enam vastajad vanuses 16–29 eluaastat (n=54, 54%) ja 30–39 aastat (n=61, 49%). Mitte kunagi ei kannu päästevesti isikud vanuses 16–29 aastat (n=54, 28%). Nooremad inimesed ei teadvusta ohtusid ning võib olla ei ole neil päästevesti üldse muretsetudki. (vt tabel 9)

Tabel 9. Päästevesti kandmine vanuste lõikes

	Alati	Sageli	Mõnikord	Mitte kunagi	Ei soovi vastata
10-15 aastat	50%	25%	0%	25%	0%
16-29 aastat	13%	5%	54%	28%	0%
30-39 aastat	7%	25%	49%	18%	1%
40-49 aastat	20%	39%	32%	5%	4%
50-59 aastat	10%	40%	45%	5%	0%
60-69 aastat	29%	14%	43%	0%	14%
70+ aastat	0%	100%	0%	0%	0%

Respondentidel paluti nimetada (üks või mitu vastust), milliseid päästeveste nad kannavad ning valikuna oli nimetatud päästevest, paukvest ja ohutusvest. Kõige rohkem kantakse päästevesti

ja seda kõikides vanusegruppides. Kõige enam kannavad päästevesti kalastajad vanuses 60–69 eluaastat (n=7, 86%). Paukvesti kannavad kõige enam kalastajad vanuses 50–59 eluaastat (n=20, 45%). Ohutusvesti kantakse vähem. Muu all oli mainitud veel korkvesti ja ujukombet (n=7), kuid kahjuks ka vastuseid, et ei kanta ühtegi ohutusvarustust ja kasutakse uppumatut paati (n=21). (vt tabel 10)

Tabel 10. Päästevesti liigid ja kandmine vanuse lõikes

	Päästevest	Paukvest	Ohutusvest	Muu
10-15	50%	-	25%	25%
16-29	65%	19%	9%	7%
30-39	60%	24%	16%	25%
40-49	68%	37%	11%	11%
50-59	65%	45%	15%	10%
60-69	86%	29%	-	-
70+	-	100%	-	-

Küsitluses osalejatel paluti selgitada, miks nad päästevesti ei kannu. Kalastamisega 0–5 aastat tegelejad vastasid, et neil puudub päästevest ja paadiga kalal käiakse harva. 6–10 aastat kalastamisega tegelejad olid väga aktiivsed vastajad. Peamiste põhjustena, miks päästevesti ei kanta, toodi välja, et paadist kalastatakse harva. Lisaks mainiti, et vest on küll olemas, aga *„paadis on vest alati olemas, olenevalt lainetusest ja tegevusest on see seljas, kui otsust vajadust pole ei pane rahulikult veekogul seda ka selga.“* Veel oli toodud argumentidena, et *„kaldalt kalastades vesti ei kasuta. Samuti jääb vest paati kui järvel-merel ilm on pigem vaikne-vähese tuulega. Pigem vist mugavuse küsimus. Segab. Suvel palav. Suurema tuulega-lainega vestid alati seljas.“*

Üks vastaja leidis, et tal probleeme ei ole, kuna *„kalastan paadiga oma kodujärvel ja ainult soojal ajal. Usun, et olen väga hea ujuja. Meie paat on nii stabiilne, et ümber see ei lähe isegi kui 6 meest üritab (oleme testinud). Ainuke oht on ise paadist välja kukkuda, aga selleks ma olen ettevaatlik, paadis püsti ei seisa.“*

Kalastajad on oma ohutuses veendunud *„kaldalt kui püüan ei näe sellel mõtet, uppumisoht puudub, kui mõtlete helkurvesti, seal kus mina püüan, autod ei sõida.“* Või *„pole vajadust, kaldalt kalastades veendun ohutuses ning talvel kalastan harva ning 20 cm jääga.“*

Kalastamisega 11–19 aastat tegelejad vastasid samuti, et päästevesti ei kanta peamiselt seepärast, et kalastatakse kaldalt *„ei kalasta veesõidukist, seega ei näe põhjust.“* Paadiga sõites

tavaliselt kantakse päästevesti, kuid mitte alati „*oleneb, kui kaugel ma kaldast püüan, kui mingi 100 m kaldast, siis väga ei kannan, aga muidu suure laine tõttu kannan ikkagi,*“ või leiti, et „*vahest on niisama paadis kaasas suvel, ilusa ilmaga, kui tuult ega midagi pole.*“ Veel toodi põhjendustena, et „*no tean ja tunnen kohti kus sõidan.*“ Vesti ei kanta ka seepärast, sest seda lihtsalt ei ole.

Isikute arvates, kes on kalastamisega tegelenud üle 20 aasta, on päästevesti mittekandmise põhjused sageli tingitud nende enda hoiakutest ja arvamistest, mis on aastatega välja kujunenud, näiteks „*kui ilm ok ja vesi rahulik siis ei näe mõtet päästevesti kasutada,*“ „*triivides rahuliku ilmaga, kui minu hinnangul puudub oht,*“ „*kuna olen arvanud, et paadis kalastamisel piisab ka ohutusvestist*“ või „*jahil ja suures kaatris palava suve ja peegelsileda veega ei ja no tõesti vesti?*“ ning „*mu teadmised ohutusest paadist on piisavad, et mitte vette kukkuda.*“

Pikaaegsed kalurid mainivad väga palju seda, et vest segab „*kuna kalastan reeglina kaldalt, siis ei ole võimalik kasutada seda vesti mis segab,*“ „*ei kannan, kui vaatan mõrdu. Päästevesti seljasolek ei võimalda seda tööd teha*“ või „*kui aus olla siis segab see jubedalt kalapüüki ...ühesõnaga piirab sinu liigutusi jne.*“ Lisaks toodi välja, et „*siseveekogudel kalastades ei ole see kohustuslik ja mina leian, et see segab,*“ *päästevest on kaasas, aga selga ei pane, ebamugav on.*“

Paadiga veel olles, ei kanta vesti sellepärast, et „*vesti ei kannan siis, kui ilmaolud on väga soodsad ja hindan olukorra ohutuks, näiteks aeglane sõit sooja vee ja ilusa ilmaga või kalastamine väga kaldäärses vees, madalas (sügispüük, mis tihti alla 2 meetri vee sügavuses).*“ Veel tõid respondendid päästevesti mittekandmise põhjustena välja, et „*minu kalastuskohtades on väga madal vesi ja kuna tegemist on jõega, siis ei teki sellist tormi olukorda. Ka on kaldad lähedal. Järvedel kalastades siiski kannan vesti,*“ „*kannan päästevesti ainult merel, sest usun, et väiksemal järvel ja jões suudan ka ilma toime tulla*“ ja „*suvel väikejärvedel ei näe põhjust kanda (päästevest peab mu arust kaasas, mitte seljas olema). Kui vesi külm, ilm halb, siis kannan.*“

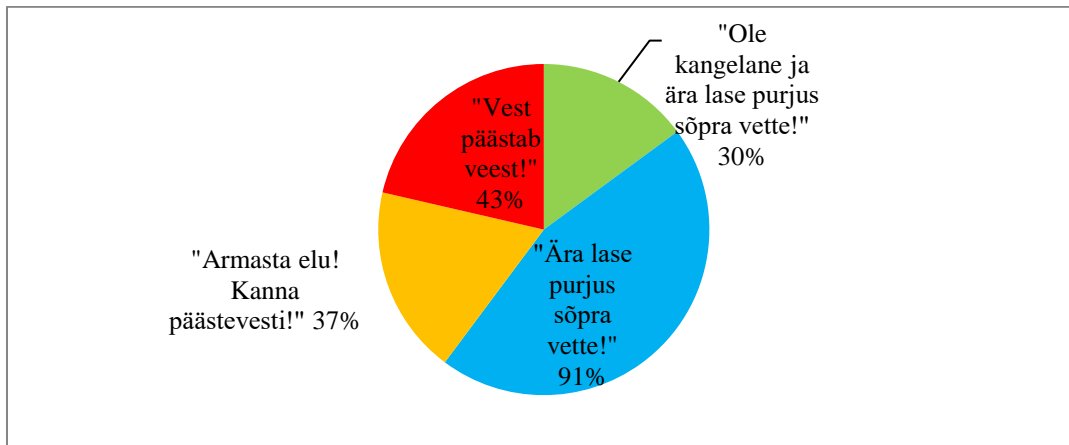
Vesti vahel kantakse, aga nagu respondentide vastustest selgub, siis mitte alati „*päästevest on paadis olemas. Kannan kui ilmastikuolud nõuavad. Ei poolda üldist vestikandmise kohustust. On ka ilusaid ilmu*“ või „*kalda lähedal paadist püügil suvel üksinda olles pole vahel kandnud.*“

Põhjuseks kalda lähedus, antud koha tundmine, palav ilm. Kaldast kaugemale minnes alati seljas.“

Kalastajad küll teavad päästevesti olulisusest, kuid ikka leitakse põhjuseid vesti mitte kanda ning on kahjuks ka pikaajalisi kalastajaid, kes pole endale päästevesti muretsenudki. Päästevesti kantakse, kuid vastajate arvates pole vesti vaja, kui püütakse kaldalt ning teatakse ja tuntakse piirkonna veekogusid. Ollakse kindlad enda sisetundele ja arvatakse, et midagi ei juhtu.

2.2.3. Ennetuskampaaniad ja veeohutusalane teave

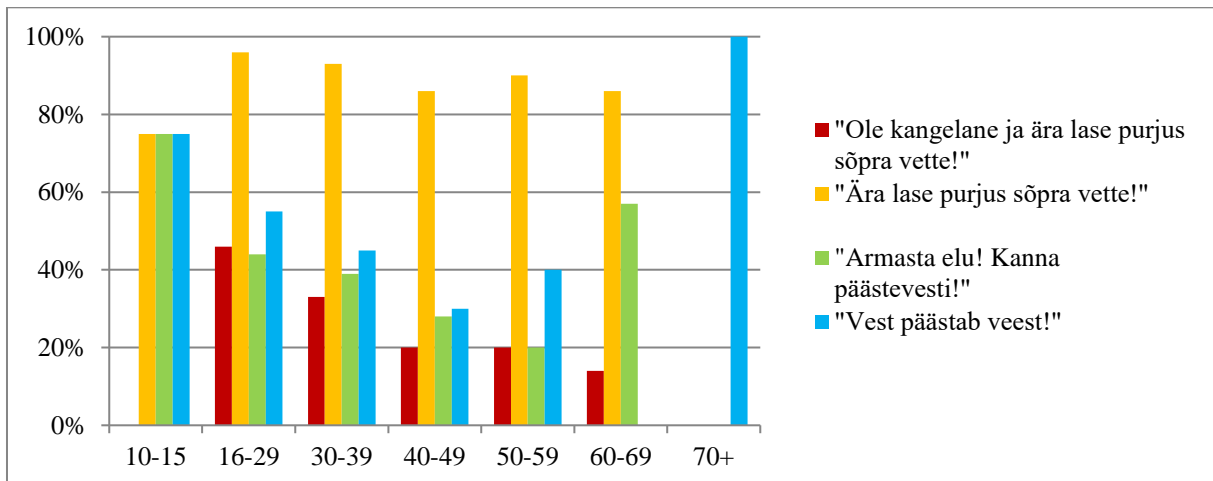
Respondentidel paluti vastata, milliseid ennetuskampaaniad nad teavad. Alljärgnev joonis 12 kirjeldab vastajate teadmisi ennetuskampaaniatest. Kõige enam teati 2015. aasta ennetuskampaaniat „Ära lase purjus sõpra vette!“ (n=184, 91%). Eelmise ehk 2017. aasta kampaaniat „Vest päästab veest!“ teavad (n=87, 43%) vastanutest. 2016. aasta kampaaniat „Armasta elu! Kanna päästevesti!“ teab (n=61, 37%) vastajatest. Kõige vähem teatatakse või mäletatakse 2014. aastal korraldatud kampaaniat „Ole kangelane ja ära lase purjus sõpra vette!“

Joonis 12. Ennetuskampaaniate teadmine

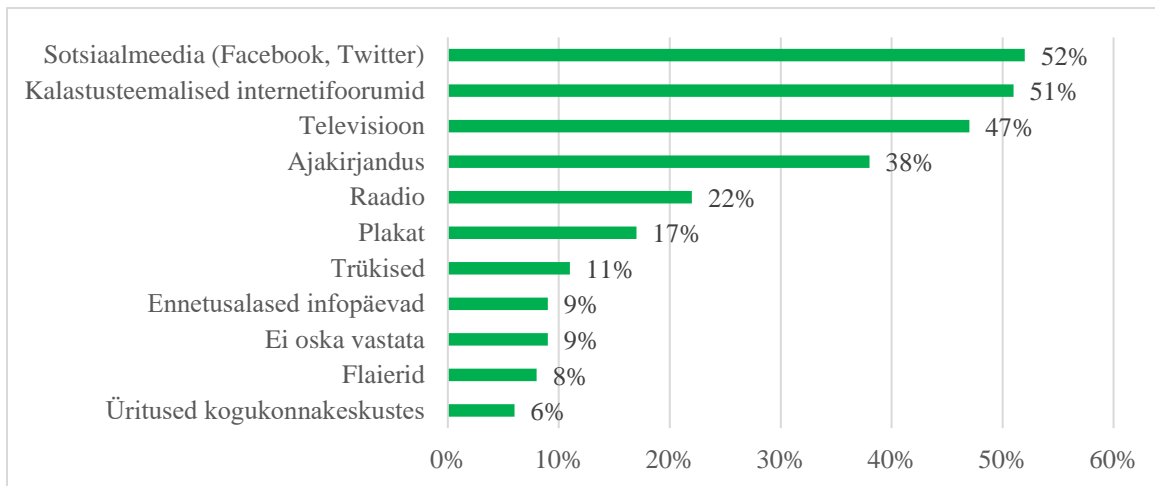
Alljärgnev joonis 13 kirjeldab erineva vanuserühma teadmisi veeohutuskampaaniate kohta. Vanusegruppis 10–15 aastat ei teata 2014. aasta kampaaniat „Ole kangelane ja ära lase purjus sõpra vette!“, aga see on ka arusaadav vastajate vanuse tõttu. Kõikides vanuserühmades teatakse kõige rohkem veeohutuskampaaniat „Ära lase purjus sõpra vette!“ Kahest viimasest ennetuskampaaniast, mis keskendub päästevesti kandmisele, teatakse rohkem viimast 2017. aasta kampaaniat. Kõige rohkem teadsid viimast ennetuskampaaniat „Vest päästab veest!“ 16–

29 aastased (n=54, 55%), ka 10–15 aastased teadsid samuti viimast kampaaniat (n=4, 75%), aga siin vanusegrupis on neli vastajat. Ka ainus vastaja vanuserühmas 70+ teadis viimast, 2017. aasta kampaaniat. Vanuserühm 60–69 teab kõige paremini ennetuskampaaniat „Armasta elu! Kanna päästevesti!“ (n=7, 57%). Paraku neli inimest ei olnud kuulnud üheski veeohutusalasest kampaaniast. Üks vastaja oli teadlik veeohutuse projektist Väike–Maarja, Tamsalu ja Rakke valla koolide algklasside õpilastele, mille korraldas Rakke kalaspordiklubi.

Joonis 16. Veeohutuskampaaniate teadlikkus

Kõige rohkem eelistavad respondendid veeohutusalasest info saamiseks (vt joonis 14) internetipõhiseid teabekanaleid – sotsiaalmeedia kanaleid (n=106, 52%) ja kalastusteemalisi internetifoorumeid (n=103, 51%). Internetifoorumitest oli mainitud enim kalale.ee (n=11). Televisiooni kanalitest oli kõige rohkem nimetatud ETV-d (n=30), TV3 (n=25) ja Kanal2 (n=23), vähem TV6 (n=4), kõik Eesti kanalid (n=2) ja vene kanal PBK (n=1). Ajakirjandusest toodi välja ajakirjad „Kalale“ (n=7) ja „Kalastaja“, „Loodus“, ajalehed Postimees (n=5), Õhtuleht ja Eesti Päevaleht. Raadiojaamadest on eelistatumad Elmar (n=6) ja Star FM (n=6), Vikerraadio ja SkyPlus (n=3).

Joonis 14. Teabekanalid ennetusalase info edastamiseks

Respondentidel paluti anda ülevaade, millisest veeohutusalasest infost nad puudust tunnevad, siis kolmandik (n=66, 33%) vastajatest ei tunne infost puudust. Vastajatest (n=30, 15%) leidis, et infot on piisavalt, kui otsida tahad „*ohutuslane info on leitav ja sellest puudust ei tunne.*“

Kõige enam tunti puudust täpsemast ilmateatest (n=8, 4%) „*live informatsioon olude kohta,*“ „*põhiline on ilmaennustuse täpsus.*“ Või „*niinimetatud mereilmateade. On, aga ei ole hõlpsasti leitav. Laiem mass ei oska otsida. Peipsi, Soome laht, Läänerannik, saared. Ja siis on „uuups“ 5 km kaldast Peipsil või mõned miilid läänes. Lähed paadiga veele - vaata! Ära näidata milline paat mida kannatab jne.*“

Veel sooviti täpsemat infot jääolude kohta (n=5, 2%) näiteks „*jää paksusest.*“ Küsitluses osalejad soovisid saada rohkem teavet ka uuenduste kohta veeohutusvarustuses „*kaasaegne veeohutuse varustus. (mida uut pakutakse, vestid, samuti kalameeste eririietus*“ ja „*kust saab ohustustarbeid erinevates linnades*“ ning „*turvavarustuse kohustuslikkusest.*“

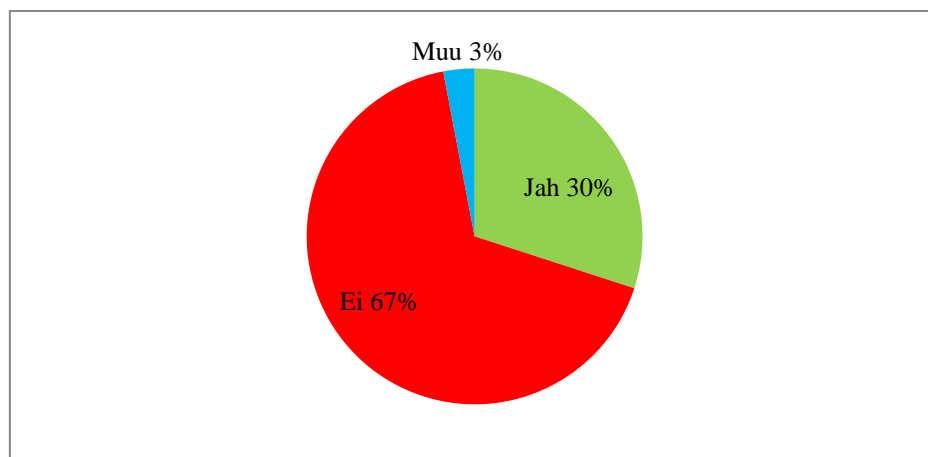
Jääl kalastamise ja ohutult liiklemise õpetust „*jääl kalastamise kohta võiks olla rohkem ohutuslast infot. Autodega jääl liigeldes (väljaspool jääteid) käituvad väga paljud igasugu loogika vastaselt (kolonnis sõit, reas parkimine, lähedalt möödumine jne).*“ Puudust tuntakse täpsemast veeõnnetuste ülevaatest „*tunnen puudust statistikast kuidas, kus ja miks juhtuvad õnnetused, et ise jälgida enda tegusid kalal olles ja et mitte õnnetustesse sattuda.*“

Kuna küsitlus oli koostatud kalameestele, siis tundsid paljud vastajad puudust otsesest kalastamisega seotud informatsioonist, näiteks „*millistel veekogudel Eestis tohib kasutada mootorpaati, mingi info küll on, aga ei ole vist õiget kohta üles leidnud kus oleks selline info*“

nimekirjana välja toodud kus võib" või „kalapüügi keeldudest ja keelualadest,“ seaduse muudatustest ,mis on seotud, kalastusega.“ Lisaks leiti, et „seoses kalastamisega võiks rohkem inimesi teavitada kus/millal/kui palju/mis mõõtu võib või ei või kala püüda.“ Samuti ei olda rahul info kättesaadavusega „Seadust on raske lugeda. Keskkonnateenused peaksid oskama vastata, mis veekogus millega on keelatud püüda ning mis kalad on keelatud püüda. Oli kogemus kus ei osatud seal vastata. Sooviksin infot lihtsalt ja kiirelt“ või „PPA info võiks kiirem olla, mitte "millalgi" ilmuda.“

Vastuste põhjal saab järeldada, et veeohutusala infot on piisavalt, kui tahetakse otsida. Palju sõltub kalastaja enda hoiakust ja mõtlemisviisist, kas tal on seda vaja või mitte. Palju probleeme on kalastusalase infoga ning kuna enamus vastajatest on harrastuskalamehed, siis paljudel puudub oskus ja teadmised, kuidas ja kust vajalikku infot leida. Veeohutusala käitumist tuleb hakata lastele varakult õpetama, sest vanemas eas väljakujunenud hoiakuid on raske muuta.

Samuti sooviti saada ülevaadet veeohutusala koolituste kohta ning alljärgnev joonis 15 annab ülevaate küsitluses osalejate kohta veeohutusala koolituse läbimise kohta. Vastajatest (n=60, 30%) on osalenud veeohutusala koolitusel, aga (n=137, 67%) ei ole osalenud. Muu (n=6, 3%) oli vastuste variantidena ära toodud, et ollakse endine päästja, olemas paadiload ja läbitud kalurikursus, veel mainiti, et ollakse ise instruktor ja kaks respondenti nimetasid ennast interneti materjalide põhjal iseõppijateks.

Joonis 15. Veeohutusala koolitus

Vastajatel paluti anda ülevaade, millist veeohutusala koolitust nad vajaksid, siis vastuseid oli väga erinevaid. Soovitati (n=18, 9%) ujumiskoolitust ja seda juba lasteaedades, näiteks

„noorematele täiskoolitust juba lasteaiast saadik.“ Samuti õpetada lastele päästevesti kandmist.

Sooviti (n=20, 10%) koolitusi, mis on seotud jääoludega ning inimeste päästmisega, kui ollakse läbi jää vajanud ja samuti jääll tekkinud ohtlike olukordade ennetamiseks, näiteks *“/.../Paljudel harrastajatel puudub ohutunne, seda eriti jääll kalastades. Olen kohanud kalastajaid, kes tarvitavad liigselt alkoholi, puuduvad jäänaasklid, navigeerimise vahendid, ujuvülikonnad. Jääle minnakse liiga õhukese jääga, ei arvestata tuule kiirust ja suunda ning pragusid- jää liikumahakkamise võimalust. Sõidukitega jääll liikudes ei arvestata ohutut kiirust, pikivahe hoidmise vajadust, sõiduki varustuse ja inimeste massi, parkimisel paigutatakse autod liiga lähestikku. Jõgedel järvedel on juhtunud õnnetusi, kuna pole arvestatud jääkatte paksust ja võimalikke voolukohti.”*

Vastajate (n=11, 5%) arvates on puudus ka elustamiskursustest ja päästeoskustest, näiteks *„uppuma hakkava/paanikas oleva inimese päästmine veest,“* või *„läbi jää vajanud isikute päästmine.“*

Vastajate (n=11, 5%) jaoks oli samuti oluline kõik, mis on seotud paadi ja kalastamisega, k.a kaasinimestega arvestamine, näiteks *„inimeste teavitamine mootorpaadi, skuuutri vms sõitmine üldkasutatavatel veekogudel on olnud päris ekstreemseid kogemusi Emajõel kalastades (olles ise kas kummipaadiga siis eriti) või mootorpaadiga ostetakse kiire veesõiduk ja siis kihutatakse sõna otseses mõttes arutult ringi, kiirust ei vähendata. Ühesõnaga ei hoolita absoluutselt teistest, veekultuur selles osas ikka väga madal on!”*

Vastajate (n=16, 8%) meelest võiks rohkem olla üldist ohutusala teavet ja praktilisi koolitusi, kus käsitletakse reaalseid olukordi, näiteks *“/.../Praegu oleks vaja praktilist koolitust paadiga merel ja ohu ennetamist läbi konkreetse sündmuse. /.../“*

Koolitused võiksid vastajate arvates olla sotsiaalmeedia või arvutipõhised, lühidad ja informatiivsed ning kaasaksid ka venekeelset elanikkonda. Koolituste tõhususega seoses toodi esile ka probleemkohti : *“/.../igasugu koolitusi igal erialal lisatakse aasta-aastalt juurde ja üldjuhul on need tasulised ning ununeb see koolitusjutt üsna ruttu.“*

Respondendid tegid ka ettepanekuid, millest oleks abi, et inimesed kannaksid rohkem ohutusvarustust ja millised võiksid olla ennetuskampaaniate sõnumid. Üks vastaja tegi ettepaneku, et *„/.../riik võiks allahindlusi teha, näiteks, päästevesti või naasklid jää jaoks*

pensionäridele soodushinnaga, või tavainimestele kalastuspileti alusel ka neid asju soodushinnaga. Samuti rangemalt kontrollida inimesi jõgedel/järvedel, kes liikuvad täispuhutavate paatidega, need paadid tihti on viletsas seisukorras.“ Üks respondent leidis, et lahendus oleks, kui „paadi ostja peaks ette näitama veeohutuse koolituse tunnistuse.“

Kokkuvõtteks võib öelda, et kõige enam tuntakse puudust koolitustest, mis õpetaksid päästma teist inimest, sõltumata, kas see juhtub jääl kalastades või paadiga ümber minnes. Vaja oleks praktilisi koolitusi, kus inimesed saaksid katsetada reaalseid ohuolukordi. Küsitluses osalejad soovivad saada rohkem teadmisi elustamisest ja esmaabikursustest. Jääl käitumisest ning esinevatest ohtudest tuleks kindlasti rohkem rääkida, see selgus ka respondentide vastustest. Rohkem teavitusi ka paadiga veekogudel käitumisest ja kaasinimestega arvestamisest. Kõige rohkem kõnetavad kampaaniad, mida jagatakse sotsiaalmeedias ja internetis.

2.3. Arutelu, järeldused ettepanekud

Alljärgnevas alapeatükis võrreldakse lõputöö uurimistulemusi töö teoreetilises osas kirjeldatud erinevate uuringutega. Tehakse saadud tulemuste põhjal järeldusi ja ettepanekuid kalameeste veeohutusalase teadlikkuse tõstmiseks.

Küsitluses osalejatest oli kõige rohkem harrastuskalamehed, kellest enamus tegelevad kalastamisega 1–2 korda aastas või 1–2 korda kuus. Kõige enam harrastatakse kaldalt kalastamist ja paadist kalastamist, talvel jääpüüki. Kõige rohkem käiakse kalal kahekesi 1–2 korda kuus või suurema seltskonnaga 1–2 korda aastas. Maailmas läbiviidud uuringutest on leitud, et üksinda kalastamine on ohtlik, kuna õnnetuse korral puudub võimalus abi kutsuda. On positiivne, et vastajad harrastavad üksinda kalal käimist harva. Kalastamine on tõsine hobi, sest kõige rohkem vastajaid olid sellega tegelenud üle 30. aasta. Kõige populaarsemad kalastamise kohad on jõed ja järved, vähem käiakse merel ja tiikidel.

Küsitluses osalejad tõid välja, et kalastamisel tuleb kõige sagedamini ette libastumist, sama ilmnas Ameerika Ühendriikides läbiviidud uuringu tulemustest, mis kinnitasid, et 10%-l oli surma põhjuseks laeval juhtunud vigastused, Ühendkuningriikides oli vigastuste tagajärjel hukkunuid 17.

Kalastamist ei peeta ohtlikuks tegevuseks, kui tagatakse enda ohutus. Ameerika Ühendriikides läbiviidud uuring kinnitas, et kalastamine on ohtlik tegevus, kalastamise käigus ei tohi alahinnata ohte ning ei tasu võtta ülemääraseid riske. Kalurid ei ole alid ohutuse kohta ise informatsiooni otsima, kuid samas, kui informatsioon on olemas, siis seda kasutatakse ja vajadusel muudetakse ka oma käitumist.

Uuring näitas, et valdavalt võtavad kalurid kalastamisele kaasa laetud akuga sidevahendi, isikut tõendava dokumendi ja teatavad lähedastele oma minekust, aga päästevesti kandmisest väga ei hoolita. Päästevesti kandmine ei ole inimestele sisse juurdunud, mõnikord seda tehakse, kuid on väga palju isikuid, kes ei kannu kunagi päästevesti. Austraalias läbi viidud uuring kinnitas, et 78% kaluritest ei kannu päästevest ja paraku on 80% surmaga lõppenud veeõnnetuste põhjuseks päästevesti mitteandmine. Leiti, et päästevesti kandmine tuleb muuta kohustuslikuks. Kui respondentidel paluti selgitada, miks nad päästevesti ei kannu, siis vastustest ilmses, et ollakse väga kindlad sellele, kuna teatakse veekogusid, millel kalastatakse, ilm on rahulik ning kalastajate enda arvates oskavad ja suudavad nad õnnetuse juhtudes käituda. Inimeste käitumise muutumine on protsess, mis peab läbima viis faasi ning inimese käitumine ei muutus võtab aega.

Head ennetussõnumid ja –kampaaniad kõnetavad, kui leiab õiged kanalid, mille kaudu sihtgrupile läheneda. Ennetuskampaaniad peavad olema suunatud kõrge riskiga sihtgrupile. Ennetusprogrammide väljatöötamisel on oluline kasutada erinevaid teooriaid, mis kirjeldavad inimeste käitumise muutumist. Vastajad leidsid, et kõige paremini aitaksid kampaaniad, mis oleks edastatud sotsiaalmeedia kanalite kaudu ja kalastusfoorumites, mida jälgib kindel sihtgrupp, samuti on televisioonil oluline roll, eriti rahvusringhäälingul.

Eestis 2014–2017 läbiviidud kampaaniatest teati ülekaalukalt 2015. aasta kampaaniat „Ära lase purjus sõpra vette!“, 2017. aasta kampaania „Vest päästab veest!“ teatakse ka, kuid oluliselt vähem. Ka 2017. aastal läbiviidud veeohutusalase uuringu tulemustest selgus, et samal aastal korraldatud veeohutuskampaania, mille eesmärk oli tõsta inimeste teadlikkust päästevesti kandmise olulisusest, märgatavus oli oluliselt madalam, kui eelnevatel aastatel korraldatud kampaaniatel (Kantar Emor, 2017).

Kahjuks tuleb tõdeda, et veeohutusosalastel koolitustel ei ole osalenud väga palju küsitluses osalejatest. Respondentidel paluti kirjeldada, millistest koolitustest nad puudust tunnevad ja vastustest ilmnes, et soovitakse saada oskusi, kuidas päästa veest või jäält inimest, samuti elustamisvõtteid. Vastajad leidsid, et abi oleks praktilistest koolitustest koos oma ala spetsialistidega, kus saaks ise ohuolukorrad järgi proovida. Peaksime eeskujuna võtma Norrast, kus 1989. aastast on kaluritele veeohutusosalane koolitus kohustuslik ning koolitus koosneb praktilistest harjutustest ja esmaabist. Samuti toimub Põhjamaades järjepidev erinevate regulatsioonide välja töötamine, mis aitavad vähendada õnnetuste tekkimise ohtu ja suurendavad ohutusnõudeid.

Oleks vaja paremini reguleerida ohutusvarustuse kandmise korda, et oleks seaduses täpselt sätestatud, millise tegevuse käigus on päästevesti kandmine kohustuslik, ei piisa nõudest, et vest peab olema paadis.

Riik peaks toetama ohutusvarustuse ostmist, näiteks saaksid õpilased, üliõpilased, pensionärid ja puudega isikud ohutusvarustuse ostmisel soodustust, kui näitavad soodustust tõendavat dokumenti, kas siis õpilaspiletit, ISIC-kaarti, pensionitunnistust või puudega isiku tunnistust.

Rohkem oleks vaja koolitusi, mis õpetaksid, kuidas kaaskodanikud saaksid aidata veeõnnetusse sattunud isikuid ja esmaabivõtteid. Lisaks koolitused talviste jääoludega hakkama saamiseks ning kuidas jääaugust välja pääseda. Rohkem praktilisi koolitusi ja kõige tavalisemat ujumise õpet.

Ennetuskampaaniate edastamine õigete kanalite kaudu, mis kõnetaksid kindlat sihtgruppi, kellele see on mõeldud ja ennetuskampaaniate pikem kestvus, sest lühiajalised kampaaniad ei tarvitse omada piisavat mõjujõudu, et inimeste käitumist ja hoiakuid muuta.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärk oli kaardistada kalameeste veeohutuslane teadlikkus ja uurida, millised on probleemid antud valdkonnas ja milliseid teavituskanaleid oleks vaja kasutada, et ennetusalased sõnumid jõuaksid sihtgrupini. Uuringu tulemustest selgus, et kalurite veeohutuslane teadlikkus on keskmine. Väga paljud respondendid ei ole läbinud veeohutuslast koolitust. Kalastajad ei pea kalastamist ohtlikuks tegevuseks ning isikutel puudub ka ohutunne – ei kanta päästevesti, kuna kalastatakse tuttavatel veekogudel. Paraku on inimeste mõtteviisi ja hoiakuid väga keeruline muuta, sest enda teadmistes ollakse väga kindlad.

Kalastamine on nagu eluviis, sest kõige enam vastajaid oli kalastamisega tegelenud üle 30 aasta. Kõige riskialtimad on kalastajad, kes on vanuses 30–49, kuna selles vanusegrupis oli kõige enam isikuid, kes kalastama minnes ei soovi kanda päästevesti. Uuringu tulemustest ilmnes, et enamasti käiakse kalal kahekesi mõned korrad kuus ning kõige enam eelistatakse kaldalt püüki.

Ennetuskampaaniatest teati kõige rohkem kampaaniat „Ära lase purjus sõpra vette!“, seega saab öelda, et 2015. aasta kampaania kõnetas inimesi kõige enam. Hilisemad kampaaniad, mille eesmärk oli tõsta inimeste teadlikkust päästevesti kandmise olulisusest, ei ole nii tõhusad olnud. Uuringus osalejad leidsid, et kõige parem oleks ennetusalaseid sõnumeid edastada sotsiaalmeedia kaudu ja internetis kalastusalastes foorumites.

Vastajad tunnevad enim puudust praktilistest koolitustest, kus õpetatakse isikute päästmist, kui paat on ümber läinud või inimene jääauku kukkunud, samuti soovitakse saada teadmisi elustamisest ja kõige lihtsamat ujumiseõpet. Ennetusalase tegevusega tuleks hakata tegelema juba lasteaias.

Vaja oleks paremini reguleerida päästevesti kandmise korda, võimaldada soodustingimustel soetada päästevesti vähekindlustatud isikutele, näiteks pensionärid, õpilased, üliõpilased ja puudega isikud. Leida ennetuskampaaniate edastamiseks õiged kanalid, mis kõnetaksid sihtrühma ning korraldada ennetuskampaaniaid ka talvel.

Lõputöö autor leidis, et püstitatud eesmärk sai täidetud ning kalurite teadlikkus veeohutusest kaardistatud.

SUMMARY

The objective of this graduation paper was to map the awareness of water safety among fishermen and examine the problems occurring in this area and the types of communication channels that should be used to enable prevention messages reach the target group. According to the results of the research, the awareness of water safety among fishermen is on the medium level. Very many respondents acquired no training in water safety. Fishermen do not regard fishing as a hazardous activity and do not perceive any risks – they do not wear a life jacket as they go fishing on familiar bodies of water. It is unfortunately very complicated to change the mentality and attitudes of people as they are very sure of their knowledge.

Fishing is like a way of life as the largest group of respondents had engaged in fishing for more than 30 years. Fishermen at the age from 30 to 49 years are the most venturous as the proportion of persons who do not wish to wear a life jacket when fishing was the highest in this age group. According to the results of the survey, a fisherman mostly goes fishing a few times every month, together with another fisherman, and mainly prefers bank fishing.

The most familiar prevention campaigns among them were the campaign „Do not let a drunk friend to go into water!“, thus we can state that the campaign of 2015 was the most successful in addressing people. Subsequent campaigns with the objective of raising the awareness of people concerning the importance of wearing a life jacket have not been as effective. In the opinion of the respondents the best way to communicate messages about prevention would be to use social media and online fishing forums.

The respondents most of all feel the need to have practical training in rescuing people if a boat has capsized or someone has fallen into an ice-hole, and they would also like to acquire resuscitation skills and the basic swimming training. Prevention activities should start already in the kindergarten.

Wearing a life jacket should be more regulated and life jackets should be available at a discount to people with lower income, such as retired people, schoolchildren, students and people with disabilities. In order to reach the target groups, the right channels should be identified for the communication of prevention campaigns, and prevention campaigns should be carried out also in winter.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Armulik, T., Sirp, S., 2014. *Eesti kalamajandus 2013*. Tallinn: Kalanduse teabekeskus.

[Võrgumaterjal] Leitav:

http://www.kalateave.ee/images/pdf/Eesti_kalamajandus_2013_veeb_.pdf [Kasutatud 31.03.2018].

Armulik, T., Sirp, S., 2017. *Eesti Kalamajandus 2016*. Tallinn: Kalanduse teabekeskus.

[Võrgumaterjal] Leitav:

<http://www.kalateave.ee/images/downloadplugin/5730508eff162e434edd09c34f47e7e6-Eesti-kalamajandus-2016-veeb-uus.pdf> [Kasutatud 31.03.2018].

Christiansen, J., M., Hovmand, R., Sarah, (2017). *Prevention of accidents at work in Nordic fisheries – What has worked?* Denmark: Nordic Council of Ministers. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1078287/FULLTEXT02.pdf> [Kasutatud 07.04.2018].

Davis, M. E., 2012. Perceptions of occupational risk by US commercial fishermen. *Marine Policy*, 36(1), pp. 28-33. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308597X11000558?via%3Dihub> [Kasutatud 20.11.2017].

Devin, L., Woodward, C., Lincoln, J., 2013. Fatal and nonfatal injuries involving fishing vessel winches – southern shrimp fleet, Unites States, 2000–2011). *MMWR: Morbidity & Mortality Weekly Report*, 62(9), pp. 157–160. [Võrgumaterjal] Leitav:

<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=11&sid=ad92a800-d680-4453-8098-6385775cfae6%40sessionmgr4007> [Kasutatud 20.11.2017].

Eesti keele seletav sõnaraamat. 2018. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.eki.ee/dict/ekss/> [Kasutatud 14.04.2018].

Forjough, S. N., 2017. Drowning prevention: a key concern for researches and major health bodies. *International Journal Of Injury Control And Safety Promotion*, 24(3), pp. 281-282.

[Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17457300.2017.1346214> [Kasutatud 20.11.2017].

- Glanze, K., Rimer, B, 2005. *A Guide For Health Promotion Practice*. U.S. Department of Health and Human Services. [Võrgumaterjal] Leitav:
<https://www.sbccimplementationkits.org/demandrnmnch/wp-content/uploads/2014/02/Theory-at-a-Glance-A-Guide-For-Health-Promotion-Practice.pdf> [Kasutatud 20.03.2018].
- International Life Saving Federation, 2007. *World drowning report*. International Life Saving Federation: Belgium. [Võrgumaterjal] Leitav:
<https://www.ilsf.org/sites/ilsf.org/files/filefield/world-drowning-report-final-sept-27-2007.pdf> [Kasutatud 20.02.2018].
- Ivanov, V., Angelstok, F., Ojala, T., Marvet, T., 2017. *Päästetöö terminite seletav sõnaraamat*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia. [Võrgumaterjal] Leitav:
https://digiriul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/963/p%c3%a4%c3%a4stet%c3%b6%c3%b6de_sonaraamat.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Kasutatud 15.03.2018].
- Jeżewska, M., Grubman-Nowak, M., Leszczynska, I. & Jaremin, B., 2012. Occupational hazards for fisherman in the workplace in Polish coastal and beach fishing – a point of view. *Via Medica*, 63 (1), pp. 40-48. [Võrgumaterjal] Leitav:
https://journals.viamedica.pl/international_maritime_health/article/view/26155/20949 [Kasutatud 20.02.2018].
- Kalanduse teabekeskus 2017. *Kutsestandard* [Võrgumaterjal] Leitav: www.kalandus.ee [Kasutatud 20.11.2017].
- Kalapüügiseadus* 2015 RT I, 17.03.2015, 1. [Võrgumaterjal] Leitav:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015016> [Kasutatud 22.02.2018].
- Kantar Emor, 2017. *Veeohutusalase teadlikkuse indeksuuring 2017*. [Kasutatud 02.04.2018].
- Keskkonnaministeerium 2017. *Harrastuskalapüük*. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://www.envir.ee/et/harrastuspuuk> [Kasutatud 23.03.2018].
- Kutsekoda, 2018. *Kutsetunnistuste väljastamise statistika*. [Võrgumaterjal] Leitav:
<https://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/statistika> [Kasutatud 07.04.2018]
- Leavy, J. E., Crawford, G., Portsmouth, L., Janecey, K., Leaversuch, F., Nimmo, L., Hunt, K., 2015. Recreational drowning prevention interventions for adults, 1990-2012: A review.

Journal of Community Health: The Publication for Health Promotion and Disease Prevention, 40(4) , pp. 725-735. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10900-015-9991-6> [Kasutatud 20.02.2018].

Luht, K., 2014. *Tule- ja uppumisõnnetuste ennetus*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Majandus- ja kommunikatsiooniminister, 2011. *Nõuded väikelaeva varustusele ning väikelaeva kategooriad vastavalt väikelaeva konstruktsioonile, samuti sellise väikelaeva ohutusnõuded, millega korraldatakse tasu eest vabaajareise. Määrus. RTL 2007, 45, 766.*[Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/113052011003> [Kasutatud 23.01.2018]

McGuinness, E. & Utne. I. B., 2014. A systems engineering approach to implementation of safety management systems in the Norwegian fishing fleet. *Reliability Engineering and System Safety*, 121, pp. 221-239. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0951832013002378?via%3Dihub> [Kasutatud 20.11.2017].

Mereõnnetuste vältimine ja kalurite veeohutus, 2007. Euroopa käsiraamat.

Moran, K., 2011. Rock-based fisher safety promotion: Five years on. *International Journal of Aquatic Research and Education*, 5(2), pp. 164–173. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://scholarworks.bgsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1127&context=ijare> [Kasutatud 20.02.2018].

Oidersalu, E., 2017. *Uppunutega veeõnnetused, 2016*. Tallinn. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rescue.ee/dotAsset/a93abb84-d2bf-4ea1-abde-1e7d2df4c2fc.pdf> [Kasutatud 20.02.2018].

Oidersalu, E., 2018. *Uppunutega veeõnnetused, 2017*. Tallinn. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rescue.ee/dotAsset/361f53e8-8d84-4883-b8b0-0fe927c81c43.pdf> [Kasutatud 04.03.2018].

Petrass, S. L., Blitvich, D. J., McElroy, G. K., 2017. Drowning deaths among anglers: Are waders a contributing factor? *International Journal of Injury Control and Safety Promotion*, 24(1), pp. 131-135. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17457300.2015.1062033> [Kasutatud 23.03.2018].

Perez-Labajos, C., 2008. Fishing safety policy and research. *Marine Policy*, 32(1), pp. 40-45.

[Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308597X07000486?via%3Dihub>

[Kasutatud 20.02.2018].

Päästeamet, 2016. *Päästeameti strateegia aastani 2025*. Tallinn: Päästeamet. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://www.rescue.ee/dotAsset/d3ebf2fa-9987-4e6f-8860-6f201c29fb7c.pdf>

[Kasutatud 20.11.2017].

Päästeamet, 2018. *Veeohutus*. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://veeohutus.ee/kampaaniad/veeohutuskampaania> [Kasutatud 20.03.2018].

Päästeseadus (2010). RT I, 2010, 24, 115. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011206> [Kasutatud 20.03.2018].

Randall, J., Stewart, B. A., Knight, A., 2017. Behaviours and attitudes of recreational fishers toward safety at a “blackspot” for fishing fatalities in Western Australia. *Health Promotion Journal of Australia*, 28(2), pp. 156-160. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1071/HE16070> [Kasutatud 20.03.2018].

Roberts, E. S., 2010. Britain’s most hazardous occupation: Commercial fishing. *Accident Analysis and Prevention*, 42(1), pp. 44-49. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0001457509001651?via%3Dihub>

[Kasutatud 20.11.2017].

Siseministeerium, 2012. *Tule-, vee- ja liiklusohutuse alane ennetusuuring. Lõppraport*.

[Võrgumaterjal] Leitav:

https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Ennetus/2012_ska_ennetusalane_uuring.pdf [Kasutatud 20.03.2018].

Szpilman, D., Webber, J., Quan, L., Bierens, J., Morizot-Leite, L., Langendorfer, S.J., Beerman, S., Løfgren, B., 2014. Creating a drowning chain of survival. *Elsevier/north-Holland Biomedical Press*, 85(9), pp. 1149-52. [Võrgumaterjal] Leitav:

[http://www.resuscitationjournal.com/article/S0300-9572\(14\)00575-9/fulltext](http://www.resuscitationjournal.com/article/S0300-9572(14)00575-9/fulltext) [Kasutatud 20.03.2018].

Uku, H., 2015. *Uppunutega veeõnnetused 2013*. Tallinn: Päästeamet. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rescue.ee/dotAsset/7e94beb6-7f92-41b2-973f-98f41625f997.pdf> [Kasutatud 20.01.2018].

Uku, H., 2016. *Uppunutega veeõnnetused 2014*. Tallinn: Päästeamet. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rescue.ee/dotAsset/2485c2c8-9c08-411c-a250-63e90d712dcf.pdf> [Kasutatud 20.01.2018].

World Health Organization, 2016. Fake lifejackets play a role in drowning of refugees. *Bull World Health Organization*, 94, pp. 411-412. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.who.int/bulletin/volumes/94/6/16-020616.pdf> [Kasutatud 20.02.2018].

World Health Organization, 2017. *Preventing drowning: an implementation guide*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/255196/1/9789241511933-eng.pdf?ua=1> [Kasutatud 20.03.2018].

World Health Organization, 2014. *Global Report on Drowning. Preventing a Leading Killer*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/143893/1/9789241564786_eng.pdf?ua=1&ua=1 [Kasutatud 20.02.2018].

Lisa 1 Ankeet

Kalurite teadlikkus veeohutusest

Minu nimi on Björn Rannamägi ja õpin Sisekaitseakadeemia päästeteenistuse erialal. Allolev küsimustik on aluseks minu lõputööle, mille eesmärgiks on uurida kalameeste teadlikkust veeohutusest. Olen väga tänulik, kui leiate aega ning vastate alljärgnevale küsimustikule. Sellega aitate oluliselt kaasa lõputöö uuringu õnnestumisele ning hiljem koostatud ettepanekute rakendumisele.

Uuringu tulemusi kasutatakse üldistatud kujul ning iga vastaja arvamus on kaitstud.

Küsimustiku täitmine võtab aega orienteeruvalt 10-15 minutit. Küsimuste korral pöörduda - bjorn.rannamagi@gmail.com Palun Teil küsimustele vastata hiljemalt 20.03.2018.

Täna koostöö eest!

Tere, uuringus osaleja!

Küsimustikus on 24 küsimust.

Privaatsusteade

Küsimustik on anonüümne. Küsimustikule vastamisel vastajat ei identifitseerita, välja arvatud juhul, kui mõni küsimus spetsiaalselt vastaja kohta andmeid küsib. Tunnuskoodidega juurdepääsetavate küsimustike puhul ei hoita tunnuseid koos vastustega, vaid need on eraldi andmebaasis. Tunnuskoode uuendatakse ainult selleks, et kindlaks teha, kas vastaja lõpetas (või ei lõpetanud) küsimustiku täitmise. Tunnuskoode ei ole võimalik kokku viia küsimustiku vastustega.

Sotsiaaldemograafilised andmed

Teie sugu

- Naine
- Mees

Teie vanus

- 5-9

- 10-15
- 16-29
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60-69
- 70-
- Muu:

Teie rahvus

- eesti
- vene
- Muu:

Teie emakeel

- eesti
- vene
- Muu:

Nimetage palun, millises maakonnas kõige enam kalastate

Palun valige

Märkige oma kõrgeim lõpetatud haridustase

- Alg- või põhiharidus
- Kesk- või gümnaasiumiharidus
- Kutseharidus
- Kõrgharidus
- Muu:

Teadlikkus veeohutusest

Kas te olete

- kutseline kalur
- harrastuskalur

Kui kaua olete kalapüügiga tegelenud

- 0-5 aastat
- 6-10 aastat
- 11-19 aastat
- 20-29 aastat
- Rohkem kui 30 aastat

Kust soetate endale pileti

- www.pilet.ee
- Mobiil
- Postkontor

- Keskkonnaamet
- Muu:

Palun märkige, kui sagedasti järgmisi kalastamisviise harrastate:

1: iga päev; 2: 1-2 korda nädalas; 3: 1-2 korda kuus; 4: 1-2 korda kvartalis; 5: 1-2 korda aastas

	1	2	3	4	5
kaldalt kalastamine	☐	☐	☐	☐	☐
vees kalastamine (kalamehekummikutega)	☐	☐	☐	☐	☐
paadist kalastamine	☐	☐	☐	☐	☐
jääl kalastamine	☐	☐	☐	☐	☐

Millisel veekogul käite kalastamas

- jõgi
- järv
- tiik
- meri
- Muu:

Kui tihti ja mitmekesi käite kalal:

1: iga päev; 2: 1-2 korda nädalas; 3: 1-2 korda kuus; 4: 1-2 korda kvartalis; 5: 1-2 korda aastas

	1	2	3	4	5
Üksinda	☐	☐	☐	☐	☐
Kahekesi	☐	☐	☐	☐	☐
Rohkem kui kahekesi	☐	☐	☐	☐	☐

Kuidas käitute, kui lähete kalale SUVEL. Palun märkige üks või mitu vastust

- Teatan lähedastele, kuhu lähen
- Võtan kaasa laetud akuga sidevahendi
- Panen soojalt riidesse
- Kannan päästevesti
- Võtan kaasa signaalraketid
- Võtan kaasa alkoholi
- Kontrollin, kas paat on sõidukorras
- Võtan kaasa isikut tõendava dokumendi

- Ei oska vastata

- Muu:

Kuidas käitute, kui lähete kalale TALVEL. Palun märkige üks või mitu vastust

- Teatan lähedastele, kuhu lähen
- Võtan kaasa laetud akuga sidevahendi
- Panen soojalt riidesse
- Kannan päästevesti
- Võtan kaasa signaalraketid
- Võtan kaasa alkoholi
- Võtan kaasa jäänaelad
- Võtan kaasa isikut tõendava dokumendi
- Ei oska vastata
- Muu:

Palun märkige, kas olete kalastades kogenud alljärgnevaid ohtlikke olukordi:

1- mitte kunagi; 2- vahetevahel; 3- sageli; 4- alati; 5- ei oska öelda

	1	2	3	4	5
füüsiline ülekoormus	☐	☐	☐	☐	☐
libastumine	☐	☐	☐	☐	☐
paadi leke	☐	☐	☐	☐	☐
ebakvaliteetne turvavarustus	☐	☐	☐	☐	☐
turvavarustuse purunemine töö ajal	☐	☐	☐	☐	☐
turvavarustuse puudumine	☐	☐	☐	☐	☐

Kas olete nõus järgnevate väidetega, et:

1- täiesti nõus; 2- pigem nõus; 3- osaliselt nõus, osaliselt mitte; 4- pigem mitte nõus; 5- üldse mitte nõus

	1	2	3	4	5
kalastamine on ohtlik tegevus	☐	☐	☐	☐	☐
kalastades tagan enda ohutuse	☐	☐	☐	☐	☐
otsin lisainformatsiooni ohutuse kohta kalastamisel	☐	☐	☐	☐	☐

muudan enda käitumist ja hangin ohutusvarustust	☐	☐	☐	☐	☐
kasutan hangitud teavet ja/või vahendeid kalastamisel	☐	☐	☐	☐	☐

Kas Te kannate kalastamisel päästevesti

- Alati
- Sageli
- Mõnikord
- Mitte kunagi
- Ei soovi vastata

Nimetage palun, millist päästevesti kannate (üks või mitu)

- Päästevest
- Paukvest
- Ohutusvest
- Muu:

Kui Te päästevesti ei kannata, siis kirjeldage miks

Valige palun, millistest ennetuskampaaniatest olete kuulnud (üks või mitu)

- „Ole kangelane ja ära lase purjus sõpra vette!“
- „Ära lase purjus sõpra vette!“
- „Armasta elu! Kanna päästevesti!“
- „Vest päästab veest!“
- Muu:

Millist teabekanalit Te eelistate veeohutuslase info saamiseks (üks või mitu)

Kommenteeri ainult siis, kui sa valid mõne vastuse.

☐ Televisioon (palun nimetage telekanaleid)	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Raadio (palun nimetage raadiojaamu)	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Ajakirjandus	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Trükised	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Plakatid	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Flaierid	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Sotsiaalmeedia (Facebook, Twitter jms)	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Kalastusteemalised internetifoorumid	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Üritused kogukonnakeskustes	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Ennetusalased infopäevad	Kommenteerige oma valikut siin:
☐ Ei oska vastata	Kommenteerige oma valikut siin:

Millisest infost tunnete puudust? Nimetage palun

Kas olete osalenud veeohutusalasel koolitusel

- Jah
- Ei
- Muu

Kirjeldage palun, millist veeohutusalast koolitust oleks vaja

Tänan!